

**ADİYAMAN YÖRESİ HALK OYUNLARININ KÜLTÜREL OLGU VE
SOSYOLOJİK ÖGELER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Sultan BİLGET GÜÇLÜER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müzik ve Sahne Sanatları Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Barış TOPTAŞ

Adıyaman

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık, 2016

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Barış TOPTAŞ danışmanlığında, Sultan BİLGET GÜÇLÜER tarafından hazırlanan "Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarının Kültürel Olgu Ve Sosyolojik Öğeler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışma 15. / 12. / 2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Müzik ve Sahne Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Barış Toptaş

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ercan BAŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ünal İmrik

İmza:

.....
Enstitü Müdürü

... / ... / ...

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarının Kültürel Olgu ve Sosyolojik Ögeler Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

13/12/2016

İmza

Sultan BİLGET GÜÇLÜER

ÖZET

ADİYAMAN YÖRESİ HALK OYUNLARININ KÜLTÜREL OLGU VE SOSYOLOJİK ÖGELER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Sultan BİLGET GÜÇLÜER

Müzik ve Sahne Sanatları Anabilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık 2016

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Barış TOPTAŞ

Halk oyunu, bir bölgenin sosyolojik alt yapısını içerisine alan, bunu da kültürel zenginlikleri ve yaşayış biçimiyle özdeşleştiren bir sanat dalıdır. Adıyaman, Türkiye'nin güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan ve medeniyet geçmişi oldukça derin olan ve bünyesinde farklı etnik kökenleri birlikte barındıran kozmopolit bir şehirdir. Bu çalışmada, Adıyaman ilinde günümüzde unutulmaya yüz tutmuş halk oyunları araştırılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, yapılan kaynak taramaları sonucunda çok fazla bir dokümana rastlanamamış olup, çalışma bölge insanı ile yapılan doğrudan görüşmeler ve bu konuda uzman kişiler ile yapılan bilgi paylaşımları sayesinde yürütülmüştür. Öncelikle halk oyunlarının ayrılmaz bir parçası olan halk müziği hakkında kısa bilgiler verilerek halk oyununun farklı tanımları ve kültürümüzdeki yeri incelenmiştir. Ardından Adıyaman hakkında genel bilgiler verilip, Adıyaman'ın coğrafi konumuna kısaca değinilmiştir. Adıyaman yöresindeki halk oyunları, oynanış formları, Adıyaman halk oyunlarının adları ve gruplandırılması, Adıyaman halk oyunlarındaki bazı gelenekleri, oyun yeri, incelenen beş oyunun notaları, öyküleri ve oynanış şekilleri, halk oyunları kıyafetleri ve günlük yaşama yansıma durumları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda, oyunların ve özel günlere ait eski geleneklerin kaybolmaya başladığı, geçmiş dönemlere ilişkin yöresel kıyafetlerin modern yaşantı karşısında tutunamadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk Oyunları, Adıyaman, Kültür, Halk Müziği.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF ADIYAMAN REGION FOLK DANCE WITH CULTURAL CASE AND SOCIOLOGICAL RULES

Sultan BİLGET GÜÇLÜER

Music and Performing Arts Department

Adıyaman University Graduate School of Social Studies

December 2016

Advisor: Assist. Prof. Barış TOPTAŞ

The folk play is an art form that incorporates the sociological sub-structure of a region and identifies it with the cultural riches and the way of life. Adıyaman is a cosmopolitan city located in the southeastern Anatolian region of Turkey and having a very deep civilization history and containing different ethnic origins. In this study, it was tried to investigate forgotten folk dances in Adıyaman province today. For this purpose, a lot of documents have not been found as a result of the literature reviews, and the study has been carried out through direct interviews with the people of the region and the sharing of information with experts in this regard. First of all, by providing brief information about folk music, which is an integral part of folk dances, different definitions of folk dancing and its place in culture are examined. Then, general information about Adıyaman was given and the geographical position of Adıyaman was briefly mentioned. The folk dances in Adıyaman region, game forms, names and grouping of Adıyaman folk dances, some traditions in Adıyaman folk dances, game place, notes of five games studied, stories and play styles, folk dances and reflection on daily life were tried to be determined. As a result of the research, it has been found that the old traditions of games and special days are disappearing, the local costumes related to the past periods can not hold up to modern life and the games which are initially regional in folk dances are influenced by the folk dances of different regions and these games are played in Adıyaman city.

Key Words: Folk Dance, Adıyaman, Cultur, Folk Music.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş	1
1.1. Halk Müziği	1
1.2. Halk Oyunu.....	2
1.3. Halk Oyunu Tanımları	3
1.4. Kültür	4
1.5. Halk Oyunlarının Kültürümüzde Önemi	5
1.6. Araştırmanın Amacı	6
1.7. Araştırmanın Önemi	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarına Genel Bir Bakış.....	8
2.1. Adıyaman Hakkında Genel Bilgi	8
2.2. Adıyaman'ın Coğrafi Konumu	9
2.3. Adıyaman Yöresi Halk Oyunları	10
2.4. Adıyaman Halk Oyununun Oynanış Formu	11
2.5. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarının Adları	11
2.6. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarının Gruplandırılması	13
2.7. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarında Bazı Gelenekler	14
2.8. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarında Oyun Yeri	16
2.9. Adıyaman Yöresinde Giyim-Kuşam.....	17
2.9.1. Adıyaman yöresi kadın giyim kuşamı	17
2.9.1.1. Baş bağlama.....	17
2.9.1.2. İç giyim (Gras)	20
2.9.1.3. Derpe (Alt giyim)	21
2.9.1.4. Dış giyim (İşlik)	22

2.9.1.5. Zun-Zubun-Üçetek	22
2.9.1.6. Kuttik	23
2.9.1.7. Bervang (Önlük)	23
2.9.1.8. Ben-Acem kuşağı.....	24
2.9.1.9. Ayak	24
2.9.1.10. Takılar.....	25
2.9.2. Adıyaman Yöresinde Erkek Giyimi	27
2.9.2.1. Baş giyim.....	27
2.9.2.2. Üst giyim (Gras).....	29
2.9.2.3. Alt giyim (Derpe)	29
2.9.2.4. Dış giyim (İşlik)	29
2.9.2.5. Kırkdügme- Yelek.....	30
2.9.2.6. Şalvar	31
2.9.2.7. Kıl şalvar.....	31
2.9.2.8. Aba (Çoban abası)	32
2.9.2.9. Ayak	33
2.9.3. Takı ve süsler	34
2.9.4. Adıyaman yöresinde giyilen yazlık ve kışlık kıyafetler.....	34
2.10. Halk Oyunlarında Kullanılan Otantik Kıyafetlerin Halkın Giyim- Kuşamına Yansıma Durumları.....	35
2.10.1. Otantik kıyafetlerin günümüzde kullanımı	35
2.10.2. Otantik kıyafetlerin özel gün ve özel durumlarda kullanımı, günümüze yansıması	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Verilerin Toplanması	44
3.2. Sınırlılıklar	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Adıyaman Yöresine Ait Bazı Oyunlara İlişkin Bulgular.....	45
4.1. Ağırlama (Grani) Oyunu	45
4.1.2. Ağırlama oyununun adımsal anlatımı.....	46
4.1.3 Ağırlama oyununun ezgi ve ritim notası	53
4.2. Halay (Goftan) Oyunu	54
4.2.1. Halay oyununun adımsal anlatımı	55

4.2.2. Halay oyununun ezgi ve ritim notası	62
4.3. İki Ayak Oyunu	63
4.3.1. İki Ayak oyununun adımsal anlatımı	64
4.3.2. İki Ayak oyununun ezgi ve ritim notası	69
4.4. Düz Oyunu	70
4.4.1. Düz oyununun adımsal anlatımı	71
4.4.2. Düz Oyununun Ezgi Ve Ritim Notası.....	80
4.5. Tırgi Oyunu	81
4.5.1. Tırgi oyununun adımsal anlatımı	82
4.5.2.Tırgi oyununun ezgi ve ritim notası.....	95

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler	96
5.1. Sonuç	96
5.2. Öneriler	98
Kaynakça.....	99
ÖZ GEÇMİŞ.....	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ağır lama Oyununun Ezgi Notası.....	53
Şekil 2. Ağır lama Oyununun Ritim Notası.....	53
Şekil 3. Halay Oyununun Ezgi Notası.....	62
Şekil 4. Halay Oyununun Ritim Notası.....	62
Şekil 5. İki Ayak Oyunun Ezgi Notası	69
Şekil 6. İki Ayak Oyunun Ritim Notası	69
Şekil 7. Düz Oyununun Ezgi Notası	80
Şekil 8. Düz Oyununun Ritim Notası.....	80
Şekil 9. Tır gi Oyununun Ezgi Notası	95
Şekil 10. Tır gi Oyununun Ritim Notası.....	95

RESİM LİSTESİ

Resim 1. Baş Bağlama	18
Resim 2. Fes.....	18
Resim 3. Sırmalı Puşu.....	19
Resim 4. Taç.....	19
Resim 5. Beyaz Kefiye.....	20
Resim 6. Altın Penez.....	20
Resim 7. Gras (İç Köynek).....	21
Resim 8. Derpe (Alt Giyim).....	21
Resim 9. Dış Giyim (İşlik).....	22
Resim 10. Zun-Zubun-Üçetek.....	22
Resim 11. Kuttik	23
Resim 12. Bervang (Önlük)	23
Resim 13 Ben-Acem Kuşağı.....	24
Resim 14. Çorap.....	24
Resim 15. Başta Kullanılan Takılar	25
Resim 16. Saç Örgüsü	26
Resim 17. Dövme.....	26
Resim 18. Dövme.....	27
Resim 19. Kullah-Çit	28
Resim 20. Terlik-Kım	28
Resim 21. Sekiz Köşe Şapka.....	29
Resim 22. Gömlek-İşlik	30
Resim 23. Kırkdüğme-Yelek	30
Resim 24. Şalvar	31
Resim 25. Kıl Şalvar	32
Resim 26. Aba (Çoban Abası)	32
Resim 27. Çorap.....	33
Resim 28. Çarık-Poçüklü Yemeni	34
Resim 29. Adıyaman Yöresinde Giyilen Yazlık- Kışlık ve Karma Kıyafetler.....	35
Resim 30. Ekonomik Durumlarına Göre Kadın Başlıkları Örnekleri.....	36
Resim 31. Günlük Kadın Giyimi	38
Resim 32. Günlük Kadın Giyimi	39
Resim 33. Hamile Kadın Giyimi (Dıştan Bağlama)	39
Resim 34. Günlük Kadın Giyimi Önden ve Arkadan Görünümü.....	40
Resim 35. Düğünde Kadın Giyimi Önden ve Arkadan Görünümü	40
Resim 36. 1900' lerin Başından Sonra Giyilen Özel Gün Kadın Kıyafetleri	41
Resim 37. 1900' lerin Başından Sonra Giyilen Özel Gün Erkek Giyimi	41
Resim 38. Eski ve Yeni Erkek Giyimi	42
Resim 39. Günlük Erkek Giyimi.....	42
Resim 40. Günlük Erkek Giyimi.....	43

Resim 41. Günlük Kadın ve Erkek Giyimi	43
Resim 42. Adım 1	46
Resim 43. Adım 2	46
Resim 44. Adım 3	47
Resim 45. Adım 4	47
Resim 46. Adım 5	48
Resim 47. Adım 6	48
Resim 48. Adım 7	49
Resim 49. Adım 8	49
Resim 50. Adım 9	50
Resim 51. Adım 10	50
Resim 52. Adım 11	51
Resim 53. Adım 12	51
Resim 54. Adım 13	52
Resim 55. Adım 14	52
Resim 56. Adım 1	55
Resim 57. Adım 2	55
Resim 58. Adım 3	56
Resim 59. Adım 4	56
Resim 60. Adım 5	57
Resim 61. Adım 6	57
Resim 62. Adım 7	58
Resim 63. Adım 8	58
Resim 64. Adım 9	59
Resim 65. Adım 10	59
Resim 66. Adım 11	60
Resim 67. Adım 12	60
Resim 68. Adım 13	61
Resim 69. Adım 1	64
Resim 70. Adım 2	64
Resim 71. Adım 3	65
Resim 72. Adım 4	65
Resim 73. Adım 5	66
Resim 74. Adım 6	66
Resim 75. Adım 7	67
Resim 76. Adım 8	67
Resim 77. Adım 9	68
Resim 78. Adım 1	71
Resim 79. Adım 2	72
Resim 80. Adım 3	72
Resim 81. Adım 4	73
Resim 82. Adım 5	73

Resim 83. Adım 6	74
Resim 84. Adım 7	74
Resim 85. Adım 8	75
Resim 86. Adım 9	75
Resim 87. Adım 10	76
Resim 88. Adım 11	76
Resim 89. Adım12	77
Resim 90. Adım 14	77
Resim 91. Adım 14	78
Resim 92. Adım 16	78
Resim 93. Adım 17	79
Resim 94. Adım 1	82
Resim 95. Adım 2	82
Resim 96. Adım 3	83
Resim 97. Adım 4	83
Resim 98. Adım 5	84
Resim 99. Adım 6	84
Resim 100. Adım 7	85
Resim 101. Adım 8	85
Resim 102. Adım 9	86
Resim 103. Adım 10	86
Resim 104. Adım 11	87
Resim 105. Adım 12	87
Resim 106. Adım 13	88
Resim 107. Adım 14	88
Resim 108. Adım 15	89
Resim 109. Adım 16	89
Resim 110. Adım 17	90
Resim 111. Adım 18	90
Resim 112. Adım 19	91
Resim 113. Adım 20	91
Resim 114. Adım 21	92
Resim 115. Adım 22	92
Resim 116. Adım 23	93
Resim 117. Adım 24	93
Resim 118. Adım 25	94

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı Adıyaman yöresi halk oyunlarının kültürel olgu ve sosyolojik ögeler açısından araştırılarak günümüze yansıma durumlarını tespit etmektir. Bu doğrultuda çalışmanın tamamlanmasına büyük katkısı olan danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Barış TOPTAŞ'a, arşiv araştırmalarının yapılmasında ve oyunların teknik detaylarının ortaya çıkartılmasında yardımcı olan Şah İsmail ÇALIŞKAN'a ve röportaj görüşmelerinde yardımcı olan yerel halka, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen anneme, babama ve eşim Kadir GÜÇLÜER'e teşekkürü bir borç bilirim.

Adıyaman-2016

Sultan BİLGET GÜÇLÜER

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

1.1. Halk Müziği

Bütün ülkelerde çoğunlukla kırsal kökenli olan halk müziği, bir halkın yaşantısını ve beğeni biçimini dile getirir; yaratıcı gücünün toplumun genel ortak anlayışı içinde temsil eder. Bütün ülkelerin halk müzikleri, kuşaktan kuşağa ve kulaktan kulağa iletilerek günümüze ulaşmıştır (Say, 2005: 23).

Halk Müziği, ilgili olduğu toplumun en köklü ve en özgün kültürünü meydana getiren yapı taşlarından biridir. İnsanlar, duygu ve düşüncelerini, sevinç ve acılarını, güncel yaşamlarını, içten gelen duygularını bütünüyle ve katışıksız olarak türküler ile dile getirirler (Turhan ve Akbıyık, 2012: 28).

XX. yüzyıl başlarında Avrupa'dan ithal edilen bu kavram, daha çok şehirli ve eğitilmiş seçkinlerin arasında kullanılmaya başlandı. Köylüler, yaşamları içinde kavramsal ve terminolojik bakımdan "halk" ve "müzik" sözcüklerine ihtiyaç duymadılar. Halk için "aşiret/oba/boy/cemaat" ve müzik için "hava/ezgi/gayda" gibi özgün terimleri vardı (Duygulu, 2014: 222-223).

Çoğunlukla "sözlü müzik" kapsamında olan halk müziğinin özellikleri şunlardır: 1) Süreklilik (yüzyıllar boyunca yaşaması) 2)Değişim (kuşaktan kuşağa aktarılması nedeniyle sözlerin ve melodilerin değişime uğraması) 3) Gelenekselleşme (halk tarafından kabul görerek benimsenmesi, yerleşmesi) (Say, 2005: 23).

Halk müziğini diğer müziklerden ayıran en temel özellik onun yerelliğidir. Halk müziği tamamen yerel karakteriyle ortaya çıkan ve tüm anlamını geleneksel ses kültüründen alan bir müzik türüdür (Duygulu, 2014: 223). Halk müziğinin bestecileri genellikle bilinmez. Halk şarkıları anonimdir. Bu şarkılar kent kültürünün dışında üretilmiştir, dolayısıyla kırsal kesimin yaratıcılığını temsil eder (Say, 2005: 23).

Türk halk müziğinin, teoriden çok, uygulamaya yönelik çalışmalarla ortaya konulduğu bilinmektedir. Ve daha çok folkloristik bir yöntemle yapılan derlemelerde

edilen malzeme, resmi kurumların uygulama birimlerince yeniden icra ve inşa edilerek ön plana çıkarılmış, halka sunulmuştur (Duygulu, 2014: 223).

Halk oyunu ile müzik bir bütündür. Halk müziği tek başına icra edilebilir fakat halk oyunu için müziğin önemi büyüktür. Oyunun gidişatını, adımlarını, hareketlerini oyuna ait olan müzik ve ritmi belirler.

1.2. Halk Oyunu

Vücudun, istemli ve uyumlu hareketleriyle yarattığı dans, evrensel bir olaydır; insanlığın, kendini ve deneyimlerini ifade etme biçimidir. Aslında insan hemen her yerde ve her zaman dans etmiştir (Kağıtçıbaşı,1988: 10).

Tarihte ilk Türk uygarlıklarından; Şamanların, Hunların, Oğuzların geleneklerine bağlı olarak yaptıkları törenlerin en önemli bölümünü halk oyunlarının oluşturduğunu bugüne kadar gelen belgelerden anlıyoruz (Akyıldız, 2000: 14).

Halk oyunları insanlık tarihi kadar eskidir (Çakır, 2009: 9). Henüz elbise giyme gereğini idrak edememiş, hatta medeni bir insan gibi yürümeyi beceremeyen kişilerin var olduğu dönemde bile insanlar dans ediyor ve kendilerince bazı hareketleri ahenkli bir biçimde ve müzik eşliğinde yapıyorlardı (Akyıldız, 2000: 9).

Halk Oyunları, ilkel dönemlerden günümüze aktarılan bir sanat koludur (Çakır, 2009: 9). Her sanat dalında olduğu gibi halk oyunlarımız da insanı anlatır. Bu nedenle oyunlarımızın altında, kaynağı çok eskiye dayanan, bugün unutulmaya yüz tutmuş derin bir mananın gizlendiği hissedilir (Megep, 2007: 4).

Uygarlıklar beşiği olan Anadolu'da Atalarımızın yaratıcı gücü, sanat anlayışı, beğeni ve becerilerinin de katkısıyla değer biçilmez halk oyunlarımız ortaya çıkmıştır (Akyıldız, 2000: 15).

Halk oyunlarımızı seyrederken, yurdumuzun değişik yörelerinde yaşayan insanların örf, adet ve geleneklerini, karakterlerini, duygu ve düşüncelerini, inanışlarını ifade ettiğini, tabiat ve diğer canlılarla yaptıkları mücadeleyi anlatan özellikler taşıdığını görürüz (Megep, 2007: 4).

Halk oyunları sayesinde bir yöre hakkında geçmişten günümüze taşınan kültürü, inancı, yaşayış tarzını ve bunlar gibi birçok olguyu kolaylıkla analiz edip, değerlendirebiliriz.

1.3. Halk Oyunu Tanımları

Türkçede “halk dansları” yerine çoğu kez “halk oyunları” denir. Yörelere göre farklılıklar taşıyan halk oyunları değişik adlarla, değişik müzik, giysi ve hareketlerle oynanır (Kağıtçıbaşı, 1988: 10). Kaynağı eski çağlara gider. Çoğu oyunların figürlerinin, ritminin, hatta kıyafetlerinin birer anlamı vardır (Jeunes, 1978: 1682). Halk oyunlarının bayram, şenlik, düğün, askere gidenleri uğurlama, karşılama gibi her türlü toplu eğlenti ve gösteride yeri vardır (Kağıtçıbaşı, 1988: 10).

Halk oyunları, farklı araştırmacılar tarafından tanımlanmıştır. Bu tanımlar şu şekildedir;

Ahmet Say’a göre “Halk Dansı”; Dünyanın birçok ülkesinde yer alan geleneksel toplu danslarda, dizinin çok uzun olması halinde iki ucun birleşip geniş bir çember oluşturularak yürütülen halk danslarının genel adı. Fransızca ronds, İngilizce round dance. Ülkenin ve bölgenin özelliğine göre, el ele tutuşarak, kimi zaman kol kola, omuz omuza, kimi zamanda tutuşmadan, hesaplı ayak ve beden figürleriyle sürdürülen bir çeşittir (Say, 2005: 25) .

Cemil Demirsipahi “Halk Oyunlarını” şöyle tanımlamaktadır; “Ulusal müziğimizin bünyesine göre oyun kuran kişilerle, adları bilinmeyen halk sanatçılarının kurgularına dayanan düzenlilik, (ritim) kurallarına bağlı olarak müzik eşliğinde yapılan tartımlı hareketlere oyun denir. Oyunlar bir ulusun duygu ve düşüncelerine dayalı ise Ulusal Oyun (Halk oyunları, Milli Oyun) adını kazanır” (Demirsipahi, 1975: 8).

Şerif Baykurt’a göre “Halk Dansları”, “Bir ulusun kültürünün, kendi bireylerine hareket, ritim, jest ve mimikleriyle işlenmiş ve onlara yansımış halidir. Başka bir ifadeyle halk dansları, yöresel tavırların müzik eşliğinde halka yansımalarıdır” (Baykurt, 1995: 14).

Kürşat Korkmaz “Halk Oyunları” icralarını şu şekilde tanımlamaktadır; “Halk katmanlarının ürettiği, kendi kültür yapısına göre şekil verdiği herhangi bir toplumsal, bireysel ya da tabiat olayını konu alan, yazılı hiçbir kaynağa dayanmayan, temeli din, büyü ve taklitçiliğe dayanan yerel özellikler gösteren, isteğe bağlı olarak çoğunlukla

şenlik ve eğlencelerde uygulanan, katılımı öğrenilip kuşaktan kuşağa aktarılırken değişebilen, türüne göre bireysel ya da gruplar halinde oynanabilen, ezgili-ezgisiz, türkölü-türkölüsüz olabildiği halde her zaman içsel bir ritmin hâkim olduğu, içsel bir düzenin bulunduğu geleneksel oyunlardır”(Korkmaz, 2003: 126).

Şah İsmail Çalışkan’a göre; İnsanların var olduğu günden bugüne, karakterlerini, duygularını, düşüncelerini ve manevi değerlerini yansıtmak, günlük yaşamda karşılaştığı ve kitle olarak etkisinde kaldığı olayları tasvir etmek için yaptığı ve birtakım mesajlar vermek istediği ritmik hareketler bütünlüğüne “halk oyunu” denir (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Melih Duygulu Halk Oyunlarını Türk Halk Müziği Sözlüğünde şöyle tanımlamıştır; Bulunduğu yörenin kültürel özelliklerini bünyesinde barındıran, o yörenin davranış kalıplarının vücut hareketleri (figürler) haline getirilmesiyle estetik bir beden dili niteliğine bürünmüş yerel oyun, dans. Tabirin halk arasında yaygın bir kullanımı yoktur, şehirli ve profesyonel dansçılar arasında, diğer dans çeşitlerinden farkını ortaya koymak için kullanılır (Duygulu, 2014: 224).

Halk oyunları icraları bir geleneğin devamı, toplumun kültürel göstergesi ve bir kimliği ifade ediş biçimidir. Halk oyunları işlev, içerik ve iletişim bakımından ait olduğu zamanın ve toplumun aynası olma özelliğini korumuştur.

Halk oyunları genellikle yaşam biçiminin bir sonucu olarak belirli bir gereksinimden ortaya çıkar. Giderek yörede sürekli biçimlenip yaygınlaşırlar. Bir eğlence ortamında ve birçok sosyal ilişkinin iletişim aracı olarak ortaya çıkan halk oyunları sürekli değişim göstererek yayılırlar. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/neslihan_guzelogullari_serkan_ertural_halk_oyunlariortak_kulturel_degerler.pdf (Erişim Tarihi: 19.10.2016).

Toplum yapısındaki değişiklikler, sosyo-ekonomik düzey, iklim şartları ve bunlar gibi sıralayacağımız farklılıklar her bölgenin kendine ait oyun türlerini meydana getirmiştir.

1.4. Kültür

Kültür sözcüğü “ekin ekme, yetiştirme” anlamındaki culture sözcüğünün Fransızca okunuşuyla dilimize yerleşmiştir. Tıpkı bir çiftçinin önce sürerek, sonra tohum

serperek bir toprağı ekip ürün yetiştirmesi gibi, bir insan da eğitim yoluyla yetiştirilir (Kağıtçıbaşı, 1988: 172). Bu anlamıyla kùltùr bireye yeni şeyler ôđretir ve dilediği alanda gelişim imkânı sağlar.

Kùltùr sözcüğünün bundan daha kapsamlı bir başka anlamı da vardır. Bu ikinci anlamda kùltùr, belirli bir toplumda ya da toplulukta yetişen insanların ôđrendikleri beceri, dil, inanç, davranış ve alışkanlıklardır. Her insan topluluğünün kendine özgü bir kùltürü vardır (Kağıtçıbaşı, 1988: 172). Bu anlamıyla kùltùr, insanın içinde bulunduğu toplumdan aldığı beceri ve alışkanlıkları kapsadığı anlaşılır.

Bir ulusun, bir halkın ya da toplumun yaşam biçimi olarak da özetleyebileceğimiz kùltùr kuşaktan kuşağa aktarılır (Kağıtçıbaşı, 1988: 172). Kùltùr, genel bir paradigma olup topluma uyum amacını belirlemek için bireylere yardımcı olan en önemli faktördür (Çelikten, 2005: 272). Kùltùr, yapısal ve bireysel bileşenleri içerir. Kùltürü kuracak olan davranımlar, sübjektif sezinlemelerle ve çevrenin yorumlanması ile bağlantılıdır ve kùltùr bunun için farklı görünüş biçimlerine sahip olabilir. Kùltùr, bireylerin potansiyellerini biçimlendirip değiştirebilir (Ültanır, 2003: 302). Kùltùr ayrıca kişileri uzun dönemli yaşamları için motive etme yolunda onlara entelektüalizm kazandırıp bu dönemdeki edinimlerinin faydalarını algılamalarını sağlayan dolayısıyla kısa vadeli amaçlar için onları fırsatçı davranıştan caydıran bir unsurdur (Çelikten, 2005: 272).

Türk kùltürü ise çok eski ve köklü bir kùltürdür. Hem göçebe hem de yerleşik özellikler taşır. Karasal özelliklerin etkisinde kalmıştır. Yayılış alanının coğrafî konumu nedeniyle birçok kùltürden etkilenmiş ve bu kùltürleri etkilemiştir. (Taşar, 2009, parag. 6).

1.5. Halk Oyunlarının Kùltürümüzde Önemi

Halk kùltürünün önemli dallarından biri hiç şüphesiz ki, halk oyunlarıdır. Halk oyunları, toplumun duygu ve düşüncelerini yansıttığı gibi, bireyleri birbirine kaynaştıran, dostluğu, kardeşliği pekiştiren bir unsurdur (Çakır, 2009: 9)

"Oyun, kültürün doğuşunda başlıca etkidir." Buna göre kültürün kapsamı içinde yer alan sanatın da kökeninin "oyun" olduğunu ve sanatın doğuşunda önemli bir rolünün bulunduğunu söylemek mümkündür (Akyıldız, 2000: 14).

Halk oyunları, tıpkı diğer halk bilgisi yaratmaları gibi, geleneğin devamı, ait olduğu toplumun kültürel göstergesi ve bir kimliği ifade ediş tarzıdır. Sahip olduğu yapısı, içeriği, işlevleriyle estetik ve iletişim özellikleri bakımından toplumun aynası olma özelliğini bünyesinde barındırmakta ve taşımaktadır http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/neslihan_guzelogullari_serkan_ertural_halk_oyunlari_ortak_kulturel_degerler.pdf (Erişim Tarihi: 19.10.2016).

Halk oyunları, tüm karar sistemlerini ve bilimsel çalışmaları etkileyen, toplumun yapısal değişikliklerinde etkisi olan bireylerin sosyal isteklerinin oluşturmada etken, halk biliminin bir alt ögesidir. Amaçları ve içerdiği konuları itibari ile karışık bir oluşumu içeren halk oyunları, bütün aşamalarında ifade bütünlüğünü yansıtır. Bu ise, halk oyununun vurgulamak istediği kültürel formu, sanatsal bir unsur içinde sunulmasını sağlar <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78671/turk-halk-oyunlarinda-arastirma-derleme-ilkeleri-yayin-.html> (Erişim Tarihi: 12.09.2016).

Sonuç olarak bir bütünü oluşturan halk oyunları, tarihi arka planı, içerisinde taşıdığı kültür ile insanların ortak bir bilinç oluşturmada ve toplumların sosyal hayatlarının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Adıyaman yöresi halk oyunlarının kültürel olgu ve sosyolojik öğeler açısından araştırılarak günümüze yansıma durumlarını tespit etmektir. Halk oyunlarının kültürümüzdeki yeri incelenip, Adıyaman yöresindeki halk oyunlarının; oynanış formları, Adıyaman halk oyunlarının adları, Adıyaman halk oyunlarındaki bazı gelenekler, Adıyaman halk oyunları çıkış öyküleri, notaları, oynanış şekilleri, halk oyunları kıyafetleri ve bu kıyafetlerin günlük yaşama yansıma durumları saptanmaya çalışılmıştır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Adıyaman ilinde tarihimizi, örf ve adetlerimizi, geleneğimizi yansıtan, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş halk oyunları araştırılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra

Adıyaman iline ait halk oyunları hakkındaki bilgilerin bütünlüğü sağlanıp, gelecek kuşakların bu bilgilerden faydalanması hedeflenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarına Genel Bir Bakış

2.1. Adıyaman Hakkında Genel Bilgi

Adıyaman, tarihinin bilinen en eski yerleşim yerlerinden biridir. Adıyaman tarihinin M.Ö 40 bin yıllarına kadar uzandığı bilinmektedir (Yağınlı, 2011: 13). Tarihi, kültürel ve doğal güzellikleri bakımından zengin bir ilimizdir. Tarihi açıdan Kommagene uygarlığına sahip olan şehirde bu uygarlığın izleri olan Nemrut Dağı Ören yeri Dünya'nın sayılı kültür değerleri arasında yer almaktadır (Aykaç, 2013: IV).

Adıyaman, bağrında binlerce yüzyılın birikimini ve mirasını taşımaktadır. Tarihi boyunca Anadolu'daki medeniyetler arasında bir köprü vazifesi görmüş ve onlara tanıklık etmiştir (Dalyan, 2007:XIII). Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik devreye ilk yerleşmeler: Şehrin kuzeyinde Palanlı Köyü, kuzeydoğusunda PERRE(Pirin/Örenli) güneyde Samsat (SAOMTA) da gerçekleşmiştir (Alpaydın, 2008: 92).

Tarihi bulgulara göre M.Ö. 7 bin yılına kadar Paleolitik, 7 bin- 5 bin yılları arası Kalkolitik dönemlerin hüküm sürdüğü il, tarih boyunca çeşitli devletler arasında el değiştirmiştir (Yağınlı, 2011: 13). Historik dönemde ilk yerleşenlerin Hititlerin olduğunu görmekteyiz (Alpaydın, 2008: 92).

Daha sonra sırasıyla Asurlar, Frigler, Persler, Makedonlar, Kommagene Krallığı, Roma İmparatorluğu, Doğu Roma(Bizanslılar), Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Bizaslar, Türk Akınları, Eyyubiler, Anadolu Selçukluları, Moğollar, Memluklar, Beylikler Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu (1516'dan itibaren Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna kadar egemenliğe girmiş ve bir sancakla beylerbeyliğine bağlanmıştır) (Yağınlı, 2011: 13-14).

Çeşitli ulusların egemenliği altında kalan bölge, Birinci Haçlı Seferi'nin en önemli savaşına da sahne olmuştur (Adıyaman Valiliği (AV) 1973: 1). İnsanlık aleminin Toplayıcılık ve Avcılık Dönemi adını verdiğimiz kültür evresinin de izlerini taşıyan, büyük medeniyetlere beşiklik eden Adıyaman, 100 yıldan bu yana dünya

arkeologlarını meşgul eden bir araştırma alanı haline gelmiştir <http://www.adiyamanli.org/tr/tarih.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2016).

Adıyaman, Şanlıurfa, Gaziantep, Şırnak, Siirt, Batman ve Mardin illerini içine alan topraklardaki sulama ve enerji üretimine yönelik bir proje gerçekleştirilmiştir. Bu proje GAP olan Güneydoğu Anadolu Projesi'dir. Bu projenin uygulamaya konulmasından dolayı su altında kalmış antik yerleşim bölgelerinde arkeolojik araştırmalar yapılmıştır <http://guneydogum.com/adyaman.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2016)

2.2. Adıyaman'ın Coğrafi Konumu

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat bölümünde yer alan Adıyaman ilinin toprakları kuzeyde Doğu Anadolu'ya batıda Akdeniz Bölgesi'ne kadar uzanır (Kağıtçıbaşı, 1988: 172) Güneyde Mezopotamya, doğuda İran, kuzeyde doğu Anadolu ve Kafkasya, batıda Orta Anadolu bozkırları arasında yer alan bir orta bölgedir. http://www.zaman.com.tr/sehir_gecmisten-gunumuze-adiyaman_561729.html (Erişim Tarihi: 05.10.2016).

Toroslar'ın güneydoğu uzantıları üstünde yer alan il toprakları kuzeyde Malatya, doğuda Diyarbakır ve Şanlıurfa, güneyde Şanlıurfa ve Gaziantep, batıda ise Kahramanmaraş illeri ile sınırını çizer. <http://hsnymn.blogcu.com/adiyaman-hakkinda-genel-bilgi/9307597>(Erişim Tarihi: 05.10.2016).

1954 senesine kadar Malatya'ya bağlı bir kaza iken 1954'te vilayet statüsüne kavuşmuştur. Bölge tarihi ve kültürel açıdan oldukça köklü bir geçmişe sahiptir (Aykaç, 2013: V).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi yaylaları, sözü edilen bölgeler arasında binlerce yıl önce parlayıp sönen eski medeniyetlerin bir kavşak yeri olduğu için insanlık tarihi boyunca eşi az görülen medeniyetlere sahne olmuştur http://www.zaman.com.tr/sehir_gecmisten-gunumuze-adiyaman_561729.html (Erişim Tarihi: 05.10.2016).

Adıyaman Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinin kuzey-batı kesiminde olup, 38°11' - 37°25' kuzey enlemi ile 39°14 - 37°31' doğu boylamı arasında yer alır. Rakımı 669 metredir. İlin merkez İlçe dahil 9 İlçesi, 355 Köyü, 613 Mezrası bulunmaktadır (AV, 1973: 15).

2.3. Adıyaman Yöresi Halk Oyunları

Adıyaman Halk Oyunları kadın ve erkeğin yan yana yer aldığı bir koreografiye sahiptir. Adıyaman Halk kültüründe kadının rolünü göstermesi açısından oldukça önemlidir.<http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR,61360/halkoyunlari.html>.(Erişim Tarihi: 05.10.2016).

Adıyaman halk oyunları 1976 yılında Turizm Bakanlığınca Kırşehir'de düzenlenen halk oyunları yarışmasında kamuoyunda büyük beğeni kazanmış ve bu vesileyle ülke düzeyinde tanınmıştır (Çakır, 2009: 101). Dünya Halk Dansları alanında dünya birinciliği almış olan halk oyunları çok zengin ve özgün figürlere sahiptir.<http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR61360/halkoyunlari.html>(Erişim Tarihi: 05.10.2016).

Çalışkan ile yapılan görüşmede halk oyunları ile ilgili alınan bilgiler şöyledir: “Adıyaman halk oyunları davul ve zurna eşliğinde çoğunlukla sözsüz olarak oynanmaktadır. Bazı oyunlarda uzun hava söylenir. Düz oyunda söylenen ‘Bemal’ isimli uzun havayı örnek olarak gösterebiliriz. Uzun hava söylenmeye başlayınca davul ve zurna hafiften ritim tutar ve oyuncular sallanmaya başlar. Uzun hava bitince oyuncular oyuna kaldığı yerden devam eder. Bunun dışında söz eşliğinde oynanan oyun bulunmamaktadır. Halk oyunlarının hareketli, sert veya yumuşak oynanmasında kültürel, coğrafi yapı ve iklimin etkili olduğunu savunulabilir” (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Halk; oyunları ile kimi zaman doğa ile mücadelesinde karşılaştığı zorlukları anlatmış kimi zaman bir sevincini, bazen de sosyal bir olayı ortaya koymuş ve bazen de sevdasını anlatmıştır (Turhan ve Akbıyık, 2012: 38).

2.4. Adıyaman Halk Oyununun Oynanış Formu

Bölgelere, yerel törelere ve adetlere göre büyük ayrılıklar gösteren bu oyunlar bazı ölçülere göre sınıflandırılabilir. Bunların bir kısmı tek olarak, bir kısmı takım halinde oynanır (Jeunes, 1978: 1682).

Adıyaman halk oyunları tek düze sıra veya yarım daire şeklinde oynanmaktadır. Daire biçiminde oynanan oyun nadir bulunmaktadır. Daire formu genellikle aşiret düğünlerinde sayının fazla olması durumunda kullanılmaktadır. Genellikle oyunlar halay şeklindedir. Oyuncu sayısında sınırlama bulunmamaktadır. Oyunu halayın başındaki üç-dört oyuncu çok iyi bilir ve diğerleri oyunun ağır oynanış şekliyle baştaki oyuncuları takip eder. Baştaki bu oyuncular bireysel figürlerle oyuna zenginlik katarlar (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Oyunlar eller birbirine kenetlenerek dizilip oynanır. Kadınların halayında belden tutuşma vardır. Diğer oyunlarımızın hemen hemen hepsi eller kenetlenerek omuzlar birbirine değecek şekilde sıralanarak oynanmaktadır. Tutunmadan oynanan oyuna örnek olarak simsimi oyununu gösterilebilir. Araç kullanılarak oynanan oyun bulunmamaktadır. Ancak Galuç Oyunu otuzbeş-kırk seneden beri kabak ve orak kullanılarak sahnelenmiştir ve bu şekilde de sahnelenmektedir (Turhan ve Akbiyık, 2012: 38).

2.5. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarının Adları

- 1 Simsimi
- 2 Dik hava
- 3 Düz
- 4 Tırgi
- 5 Galuç
- 6 İki ayak (Dönnigi)
- 7 Rişko
- 8 İbrahim
- 9 Hasan dağlı
- 10 Helle
- 11 Grani
- 12 Çep

- 13 Kımıl
- 14 Glöhomero
- 15 Göçeri
- 16 Teşi
- 17 Fatmalı
- 18 Dingi
- 19 Govajent (Beş ayak)
- 20 Topali
- 21 Mim
- 22 Horuş (tek ayak)
- 23 Hızam
- 24 Çeçen Kızı
- 25 Serberjeri
- 26 Hellican
- 27 Goftan(halay)
- 28 Keri boz
- 29 Sevda
- 30 Şirvani
- 31 Cevli
- 32 Tırampe
- 33 Çarkamış
- 34 Keji zer
- 35 Ağır Govent
- 36 Ağırlama
- 37 Hezal
- 38 Kartal
- 39 Koçkiri
- 40 Pehlivan
- 41 Veyşo

2.6. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarının Gruplandırılması

Yukarıda isimleri sayılan Adıyaman Yöresi Halk Oyunları; oyunun oynanış şekline, hareketlerin ağırlığına ve sertliğine göre gruplandırılabilir. Bu gruplandırma şu şekilde yapılmaktadır: (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015)

Dik hava	Gırani	Düz
1-Dik oyun	1-Kör deve	1-Düz
2-Çep	2-Dağlar	a-Düz-i bemal
3- İki ayak	3-Hasan dağı	b-Düz-i eşe (Ayşe)
4-Beş ayak	4-Gırani	c-Düz-i delal
5-Goftan	a-Çep-i gıran	d-Bilal düzü
6-Galuç	b-Çiya-i gıran	2-Cevli
7-Semer(üç ayak)	c-Mim-i gıran	3-Şırvani
8-Göçeri	d-Graniye jina	4-Drampe
9-Tırgi	e-Kızıldağ granisi	5-Sevda
10-Demirci	5-Mim	6-Çeçen kızı
11-Dingi	6-Demirci	
12-Fatmalı	7-Çarkamışı(Dört kamış)	
13-Sımsimi	8-Si Ahmet	
14-Keji zer	9-Narin	
15-Terşi	10-Dilo	
16-Here vere		

Hareketli Oyunlar

- 1-Tırgi (Erkekler hareketli kadınlar ağır oynar)
- 2-Düz (Erkekler hareketli kadınlar ağır oynar)
- 3-Dik hava (Erkekler hareketli kadınlar ağır oynar)
- 4-Kadın halayı
- 5-İki ayak
- 6-Rişko
- 7-Çep
- 8-Kımıl
- 9-Terşi
- 10-Dingi
- 11-Beş ayak
- 12-Tek ayak

Ağır Oyunlar

- 1-İbrahim
- 2-Hasan dağı
- 3-Helle
- 4-Grani
- 5-Göçeri
- 6-Fatmalı
- 7-Topali
- 8-Mim
- 9-Hızam

- 13-Çeçen kızı
- 14- Helli can
- 15- Goftan
- 16- Ker-i boz
- 17- Sevda
- 18- Galuç
- 19- Sımsımı

2.7. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarında Bazı Gelenekler

Adıyaman'ın Kaş köyünde görüşülen kaynak kişiye göre; Oyunlar eskiden beri davul, zurna eşliğinde kadın ve erkek ayrımı olmadan bir arada oynanmaktadır. Sadece kadın ve sadece erkek halaylarının keyfi yapıldığı belirtilmektedir. Tüm köylü halaya katılarak köy meydanında uzun halaylar oluşturulmaktadır. Kaynak kişi, artık eski düğünlerde yerine getirilen geleneklerin yok olduğundan, davul ve zurnanın yerine org kullanıldığından ve artık halayların yanında başka yörelere ait oyunların da oynandığından bahsetti (Ataman ailesi ile kişisel iletişim, 13.04.2016).

Adıyaman'ın Çelikhan ilçesinde görüşülen kaynak kişiler, eskiden düğünlerde davul ve zurna eşliğinde kadın ve erkeklerin bir arada halaya girdiklerini belirtmektedir. Günümüzde de bu gelenek hala devam etmektedir. Eskiden fakir ailelerde çalgı çok bulunmamaktadır. Artık düğünlerde org, bağlama ve davul gibi çalgılar oyunlara eşlik etmektedir. Davul ve zurna günümüzde düğün sahiplerinin isteğine göre çağırılıp, bundan ek ücret talep edilmektedir.

Adıyaman İl, İlçe ve Köylerinde yapılan araştırmada görüşülen kaynak kişilere göre Adıyaman yöresinde eskiden oyunlar kadın erkek ayrı olarak oynanmış, günümüzde ise bu durum değişmiştir. Artık kadın ve erkek birlikte oynamaktadırlar. Yine kaynak kişinin deyimiyle “kadınlar erkeklerin oynadığı hareketli oyunları oynamazlardı, omuzlarını fazla hareket ettiremezlerdi, hoş karşılanmazdı. Kadınlar daha çok ağır oyunlarda oynarlardı. Şimdi düğünlerde artık kadın erkek birlikte oynuyorlar.” Adıyaman Yöresi halk oyunlarına genel olarak baktığımız zaman kadın ve erkeklerin ayrı ayrı oynadıklarını görürüz. Adıyaman'da erkeklerle birlikte oynanan oyunlarda kadınların akraba olmaları gerekir (Turhan ve Akbıyık, 2012: 40).

Kadın ve erkeklerin oyunlarını şu şekilde gruplandırılmıştır : (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015)

Kadın oyunları

- Çep-i gıran (Ağır Çep) iki şekildedir biri ağır diğeri de hafif sıvık
- Çiya-i gıran (Ağır Dağlar)
- Mim-i gıran (Ağır mim)
- Çağolti
- Helle
- Ker-i boz
- Şaba (Karşılama)
- Çarkamış
- Topali
- Dik hava (Kadınlar ağır şekilde oynar)
- Düz (Kadınlar ağır şekilde oynar)
- Tırgi (Kadınlar ağır şekilde oynar)
- Hasan dağlı
- Çep
- Göçeri
- Terşi
- Fatmalı
- Beş ayak
- Topali
- Mim
- Çeçen Kızı
- Hızam
- Goftan
- Sevda

Erkek Oyunları

- Hasan dağı (Ağır dik)
- Düz
- Tırgi
- İki ayak
- Beş ayak
- Glöhomera

- Şevko
- Delilo
- Galuç
- Kıml
- Kartal Oyunu
- Sal
- Simsimi
- Dik hava (Erkekler hareketli oynar)
- Düz (Erkekler hareketli oynar)
- Tırgi (Erkekler hareketli oynar)
- Rişko
- İbrahim
- Hasan dağlı
- Gırani
- Kıml
- Glöhomera
- Dıngi
- Govajent (Beş ayak)
- Horuç (Tek ayak)
- Goftan
- Keriboz
- Sevda

2.8. Adıyaman Yöresi Halk Oyunlarında Oyun Yeri

Adıyaman'ın Kaş köyünde yaptığımız görüşmede kaynak kişinin anlatımıyla oyun yeri hakkında edinilen bilgiler şu doğrultudadır. Eskiden açık alanlarda, köy meydanlarında, köy okulunun bahçesinde düğünler gerçekleştirilmiş. Hala bunu devam ettiren köyler bulunmaktadır. Artık insanların kapalı alan tercih ettikleri görülmektedir.

Adıyaman halk oyunları açık (Köy meydanında) ve kapalı yerlerde oynanmaktadır. Düğünler eskiden genellikle açık alanlarda yapıldığı için oyunlarımız da genellikle açık alanlarda oynanmaktaydı. Ancak artık günümüzde şartlar değişmiştir,

kapalı alanlarda da düğün yapılmaktadır ve buna bağlı olarak oyunlarımız da kapalı alanlarda oynanmaktadır <http://edebimakale.blogspot.com.tr/2014/01/adiyaman-yoresi-halk-oyunlari.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2016).

2.9. Adıyaman Yöresinde Giyim-Kuşam

Giyim- Kuşama bakıldığında her bölgenin, yörenin kendine has bir tarzı, bir modeli olduğu bilinmektedir. Bu kültür geçmişten günümüze gelirken değişime uğramış, modern çağa ayak uydurma sürecine girmiştir. Geleneksel biçimi koruyan bölgeler genellikle kırsal kesimlerdir fakat yapılan görüşmelerde anlaşıldığı üzere genç nesillerin bu tarz giyimleri benimsemediği, modern çağa ayak uydurdıkları görülmektedir. Eskiye dayanan ve özü yansıtan otantik kıyafetler halk oyunlarında kullanılmaktadır. Bunun yanında kırsal kesimlerde düğünlerde de geleneksel kıyafetlerin genellikle yaşlılar tarafından sergilendiği görülmektedir.

2.9.1. Adıyaman yöresi kadın giyim kuşamı

2.9.1.1. Baş bağlama

Kadınlar için başlığın büyük önemi bulunmaktadır. Baş bağlama; yaşa, medeni hallere ve ekonomik durumlara göre değişiklik göstermektedir. (Resim 1.) (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Başlık parçaları;

- Fes (Resim 2.)
- Sırmalı puşu (Resim 3.)
- Taç (Resim 4.)
- Beyaz kefiye (Resim 5.)
- Altın penez (Resim 6.)

Resim 1. Baş Bağlama

Resim 2. Fes

Resim 3. Sırmalı Puşu

Resim 4. Taç

Resim 5. Beyaz Kefiye

Resim 6. Altın Penez

2.9.1.2. İç giyim (Gras)

Basma, çit gibi kumaşlardan yapılmaktadır. Çıplak bedene gras giyilmektedir. Grasin kolları uzun, yakası yuvarlak, önü göğüs altına kadar açık ve diz boyuna kadar da uzundur. (Resim 7.) (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 8. Gras (İç Köynek)

2.9.1.3. Derpe (Alt giyim)

Alt kısma derpe (tuman) giyilmektedir. Derpe kutnudan dikilir, peyıklidir. Ayak bileğine kadar uzundur. Bel ve ayak bilek kısmı lastiklidir. Genellikle kızlar ve yaşlı kadınlar çit ve basma kumaşlardan derpe giyerken, yeni gelinler de saten kumaş tercih ederlerdi. Kumaş türünü seçmede medeni hal ve ekonomik durum belirleyici faktördür (Resim 8.) <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

Resim 9. Derpe (Alt Giyim)

2.9.1.4. Dış giyim (İşlik)

İşlik, grasin üzerine giyilmektedir. Önü iki parçadan, arkası tek parçadan oluşmaktadır. Genellikle kadife kumaş tercih edilmektedir (Resim 10.) (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 10. Dış Giyim (İşlik)

2.9.1.5. Zun-Zubun-Üçetek

İşliğin üzerine zıbın giyilir. Şam ihramlı, çakmalı zincirli, kadife kumaştan yapılır (Resim 11.) <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

Resim 11. Zun-Zubun-Üçetek

2.9.1.6. Kuttik

Zubunun üzerine kadife veya buna benzer kumaşlardan yapılan kuttik giyilmektedir. Önü açık, uzunluğu ise bel hizasındadır (Resim 12.) (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 12. Kuttik

2.9.1.7. Bervang (Önlük)

Basma veya kadifeden yapılan önlük diz altına kadar uzundur. Tek cep bulunur (Resim 13) <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

Resim 13. Bervang (Önlük)

2.9.1.8. Ben-Acem kuşığı

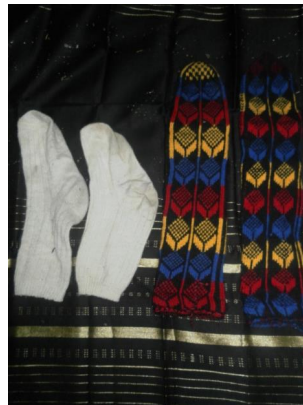
Genellikle bir metre kare büyüklüğünde olan, bele bağlanan kilim desenli kumaşlara ben-acem kuşığı denilmektedir. Genellikle büyüklükleri bir metre kareden oluşmaktadır. (Resim 14) (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 14 Ben-Acem Kuşığı

2.9.1.9. Ayak

Ayağa yünden yapılan çoraplar giyilmektedir (Resim 15). Çorap, eğirme yün kullanılarak el örgüsü ile yapılmaktadır ve günümüzde hala bu örgüler mevcuttur. Bu çoraplarda çeşitli renkler ve motifler kullanılmaktadır. Eskiden çarık ve pörçüklü ıskarpın giyilmekteydi. Günümüzde bunlar kullanılmamaktadır. (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 15. Çorap

2.9.1.10. Takılar

Kadın süslemesinde takılar ve makyaj malzemesinin önemi büyüktür. Makyaj malzemesi olarak eskilerde dövme yaygın olarak kullanılmaktadır. Dövmeler hint kınası ile cilde işlenirmiş. Bazı kadınlar bunu eşine hoş görünmek için yaptığını belirtirken, bazıları da aşiretlerinin simgeleri olduğunu belirtmektedir (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

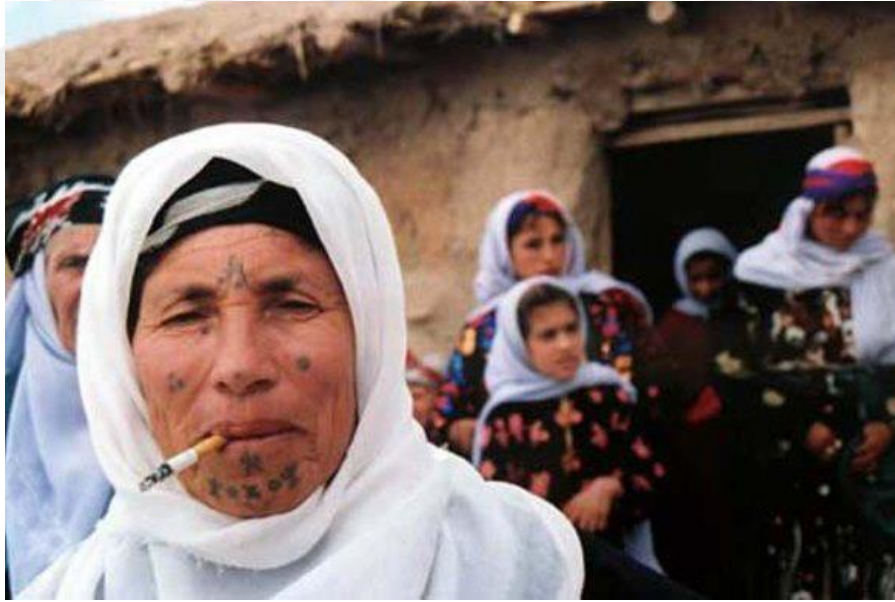
Adıyaman yöresinde özellikle gümüş ve altından yapılan takıların önemi büyüktür (Resim 15). Alına alınlık takılır. Başın arka kısmına sırtı doğru uzanacak şekilde keji-güli (yünden yapılan saç örgüsü) takılır, örgünün uç kısımlarına renkli boncuklardan süslemeler bulunmaktadır (Resim 16). Boyuna beşi bir yerde ve gramise de takılır <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016). (Resim 17) (Resim 18-19).

Resim 16. Başta Kullanılan Takılar

Resim 17. Sa Örgüsü

Resim 18. Dövmе

Resim 19. Dövmе

2.9.2. Adıyaman Yöresinde Erkek Giyimi

2.9.2.1. Baş giyim

Araştırmanın yapıldığı köylerde eskiden erkekler başlarına kullah takarlardı. Küllahın etrafına çit sarıyorlardı. (Resim 20). Maddi durumu iyi olanlar da fes giyerlerdi. Bazı köylerde renkli el örgüsü ile delikli yünden yapılmış (kım) takarlardı (Resim 21). Şapka devrimi ile beraber sekiz köşeli şapka kullanılmaya başlanmıştır, bu tür şapkalar günümüzde halen kullanılmaktadır.(Resim22). <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604>. (Erişim Tarihi: 01.10.2016)

Resim 20. Kullah-Çit

Resim 21. Terlik-Kım

Resim 22. Sekiz Köşe Şapka

2.9.2.2. Üst giyim (Gras)

Erkekler çıplak bedene beyaz hassa kahka bezinden yapılan gras giyerler. Gras, ön tek arka tek olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Yaka hakim yaka, ön yarım açık ve kollar omuzdan dikişli bileğe kadar uzundur. Kol ağzı kimi yerde serbest, kimi yerde de düğmelidir <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

2.9.2.3. Alt giyim (Derpe)

Beyaz hassa veya kahka bezinden yapılmaktadır. Kısa peyiklidir (parçalıdır). Parçaları erkek şalvarının parçaları genişliğindedir. Beden kısmı lastiklidir. Paçaları kimi yerde düğmeli kimi yerde düz olarak kullanılmaktadır. <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

2.9.2.4. Dış giyim (İşlik)

Grasın üzerine giyilir. Ön iki parçadan arkası ise tek parçadan oluşur. Bağda, bahçede, çarşı ve pazarda rahatlıkla giyilmektedir. Özel günlerde hatta düğünlerde bile giyildiği görülmüştür (Resim 23) (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 23. Gömlek-İşlik

2.9.2.5. Kırkdüğme- Yelek

Eskiden Suriye'den gelen, gömleğin üzerine giyilen, adı kırkdüğme olan giysi giyilmekteydi ve günümüzde hala giyilmektedir. Üzerindeki düğmelerden dolayı kırkdüğme adını almıştır. İşliğin üzerine giyilir. (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Bunun yanında yelek, günümüzde halen kullanılan yelectedir. Bu yelek iskoç ve ingiliz gabardin kumaştan yapılmaktadır. (Resim24)

<http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

Resim 24. Kırkdüğme-Yelek

2.9.2.6. Şalvar

Gabardin ingiliz ve iskoç kumaştan yapılır. İki önde iki arkada olmak üzere dört adet ek parça ile genişlik verilmektedir. Bu parçalardan oluşturulan kısma peyik denilmektedir. Peyik, uçkur kısmından dize kadar uzatılmaktadır. Şalvarın bel kısmına uçkur eklenmektedir. Şalvarın her iki yanında da cep bulunmaktadır (Resim 25) <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

Resim 25. Şalvar

2.9.2.7. Kıl şalvar

Kıl şalvarların rengi genellikle siyah ya da kahverengidir. Kıl dokuma kumaştan yapıldığı için kıl şalvar adını almıştır (Resim 26) <http://www.forumalew.org/halk-oyunlari-dans/261670-adiyaman-halk-oyunlari-kiyafetleri.html> (Erişim Tarihi: 05.09.2016).

Uçkur denilen kısma geçirilen ipin ucu püsküllüdür. Püsküllü olan ip dışarı bırakılır. Kesimi diğer şalvarlar gibidir. Bu şalvarların altına çarık giyilir. Çarığın içine yün çorap giyilir ve bu yün çorap dize kadar çekilir <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

Resim 26. Kıl Şalvar

2.9.2.8. *Aba (Çoban abası)*

Bazı abalar keçe haline getirilmiş yünden yapılmaktadır. Bazı abalar da kıl dokuma kumaştan yapılmaktadır. Keçe haline getirilmiş yünden yapılan abaların rengi krem rengidir. Kıl dokuma kumaştan yapılan abaların arkası kahverengi ve tek parça, önü krem rengi ve iki parçadır. Abanın boyu dize kadardır. Kol kısmı yarım ve eklemelidir (Resim 27) <http://www.forumalew.org/halk-oyunlari-dans/261670-adiyaman-halk-oyunlari-kiyafetleri.html> (Erişim Tarihi: 05.09.2016).

Üzerinde mitolojik simgeler bulunmaktadır. Bu şekiller dinsel ve sınıfsal inançlara göre şekillenmiştir (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 27. Aba (Çoban Abası)

2.9.2.9. Ayak

Ayaklara yünden el örgüsü çoraplar giyilir (Resim 28). Bu çoraplar düz yapıldığı gibi desenli de yapılmaktadır. Yörede sırasıyla çarık, poçüklü yemeni, yemeni, skarpın giyilmiştir (Resim 29). Günümüzde kundura giyilmektedir.

<http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016).

Resim 28. Çorap

Resim 29. Çarık-Poçüklü Yemeni

2.9.3. Takı ve Süsler

Erkekler aksesuar olarak köstekli saat, yüzük ve muska kullanırlarmış. Çok önceleri erkekler oğlan küpesi olarak tabir edilen küpe takarlarmış <http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016). Bekar erkekler kendilerini belli etmek için perçem bırakırmış, bu yüzden evli erkeklerde perçem bulunmazmış <http://www.forumalew.org/halk-oyunlari-dans/261670-adiyaman-halk-oyunlari-kiyafetleri.html>. (Erişim Tarihi: 05.09.2016).

2.9.4. Adıyaman yöresinde giyilen yazlık ve kışlık kıyafetler

Adıyaman yöresine ait kıyafetlerde mevsimsel değişiklikler de görülmektedir. Yazlık ve kışlık kıyafetler olarak gruplandırabiliriz. Yazlık kıyafetler gabardinden yapılan şalvar, kırkdüğme ve yelekten oluşur. Tarlada çalışırken derpe ve gras da kullanılırdı. Kışlık kıyafetler halk oyunlarında tercih edilen kıyafetler ile benzerdir. Kışlık kıyafetlerde erkekler soğuktan korunmak için çoban abası, kıl şalvar, yün çorap ve çarık giyilmekteydi (Resim 30) (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2015).

Resim 30. Adıyaman Yöresinde Giyilen Yazlık- Kışlık ve Karma Kıyafetler

2.10. Halk Oyunlarında Kullanılan Otantik Kıyafetlerin Halkın Giyim-Kuşamına Yansıma Durumları

2.10.1. Otantik kıyafetlerin günümüzde kullanımı

Yapılan görüşmelerde edinilen bilgilere göre günlük yaşamda kıyafetlerin daha çok ileri yaşlarda olan kişiler tarafından kullanıldığı saptanmıştır. Bu kıyafetleri kullanan kişiler halk oyunlarının orijinal kıyafetlerini birebir giymemektedir. Sadece benzer ara parçaları kullandıkları görülmüştür. Takı ve aksesuarlarda farklılıklar bulunmaktadır.

2.10.2. Otantik kıyafetlerin özel gün ve özel durumlarda kullanımı, günümüze yansıması

Adıyaman'da yapılan görüşmelerde edinilen bilgilere göre; özel gün kıyafetleri kişilerin ekonomik ve sosyal durumlarına göre şekillenmektedir. Kadın giyiminde en belirgin giysi parçası kadın başlığıdır. Örneğin; kadın başlığındaki işlemelerin altın olması kadının ekonomik durumunun çok iyi olduğunu, gümüş olması kadının

ekonomik durumun orta seviyede olduğunu, kadın başlığında hiçbir şey bulunmazsa da ekonomik durumunun düşük seviyede olduğunu belirtmektedir (Şah İsmail Çalışkan ile kişisel iletişim, 28.04.2016).

Resim 31. Ekonomik Durumlarına Göre Kadın Başlıkları Örnekleri

Resim 31’de görüldüğü gibi sol başta bulunan kişinin başlığında hiçbir şey bulunmadığı için ekonomik durumunun düşük seviyede olduğunu anlamaktayız. Ortada bulunan kişinin başlığında gümüşler bulunmaktadır. Bu da ekonomik durumun orta seviyede olduğunu belirtmektedir. Sağda bulunan kişinin başlığında altın bulunmaktadır. Bu kişinin de ekonomik durumunun çok iyi olduğunu göstermektedir.

Adıyaman’ın Çelikhan ilçesinde yapılan görüşmelerde kaynak kişilerden edinilen bilgiler şöyledir: Ekonomik durum başlıklardan belli olmaktadır. Zengin olan kadınlar başlıklarına yarım altınlar takar, diğerleri de çeyrek altına benzer hafif takılar takarlardı. Bekarlar başlıklarının üstüne hiçbir şey takmazlardı. Örülen uzun saçlar takılan başlığın altından uzanırdı. Evliler ise başlıklarının üstüne beyaz ketenler takarlardı. Günümüzde az sayıda kadın kullanmaktadır. Bekarlar bu geleneği artık kullanmamaktadır. Hamile kadınlarda ayrı bir kıyafet bulunmamakla birlikte hamile olduklarını rahatça söyleyemezdi çünkü bu durum ayıp karşılanırdı (Ataman ailesi ile kişisel iletişim, 13.04.2016).

Kaş Köyünde yaptığımız görüşmede eskiden kullanılan medeni halleri belli eden baş bağlama şekillerinden bahsedilmektedir. Bekar kızların saçları genellikle açık olup, nişanlılar poşu veya yemeni ile saçlarını yarı bağlamaktadır, evli kadınlar da kofî denen başlıklarla saçlarını tamamen kapatmaktadır (Resim 31- 32- 34- 41). Hamile kadınlar da başlarını dıştan bağlayarak kendilerini belli etmektedirler (Resim 33). Bu şekilde hamile olduğunu belli eden kadına aile büyükleri, bütçelerine göre bir hediye alırdı. Baş bağlama şekilleri ile bekarlar, nişanlılar, evliler ve hamileler rahatlıkla ayırt edilirdi (Ataman ailesi ile kişisel iletişim, 13.04.2016).

Geleneksel kadın kıyafetlerinde düğün için tercihe göre etrafı fırırlı, renkli kadife önlük kullanılmakta, üstüne kuttik (Resim 11) adı verilen kadife kumaştan yapılmış ceket giyilmektedir (Resim 35- 36) (Ataman ailesi ile kişisel iletişim, 13.04.2016).

Eskiden düğünlerde giyilen kıyafetler ile günlük yaşamda kullanılan kıyafetler benzerdir (Resim 34). Düğünlerdeki kıyafetler daha yeni olup, parlak görünmektedir (Resim 35). Günlük yaşamda kadınlar başlıklarının üstüne naylon, polyester eşarplar takmaktadırlar. Düğün gibi özel gün ve gezmelerde kadınlar başlıklarının üstüne beyaz keten veya çit (renkli, parlak, bir tür kumaş) tercih etmektedirler (Sonkaya ve Kaygusuz ile kişisel iletişim, 05.07.2016).

Gelinler eskiden kolsuz gömleğin (zubun) üstüne gelinlik giyerlerdi. Zubun bileklere kadar uzanan, önü açık, etekte üç parçaya ayrılan kıyafettir (Resim 10). Bele kalın kemer dolanmaktadır. Ön kısma da tek parça arkada şeritle bağlanan bervang adı verilen önlük takılmaktadır (Resim 12). Bu kıyafetler gelenekseldir. Gelinin kıyafeti yeni ve en iyisi olmak durumundadır. Gelinin taktığı başlığın üstüne keten atılıp, yüzü kapatılmaktadır. Gelin süslemesinde elleri birgün önceden kınalanıp, saçları küçük örgülerle örülür, takısı varsa ön kısmına dizilir, yüz görümlüğü de boynuna asılırdı (Sonkaya ve Kaygusuz ile kişisel iletişim, 05.07.2016).

Cenaze törenlerinde matem havası olduğundan dolayı koyu ve siyah kumaşlar tercih edilmektedir (Ataman ailesi ile kişisel iletişim, 13.04.2016). Cenazelerde siyah tülbentler takılmaktadır. Ölen kişinin ailesi kırk gün kadar siyahları giymekte,

yakınları ise bir hafta siyah giymektedir. Günümüzde siyahlar çok fazla giyilmemekte ancak canlı renk kıyafetler de tercih edilmemektedir (Sonkaya ve Kaygusuz ile kişisel iletişim, 05.07.2016).

Erkek giyimlerinde çok fazla değişimler görülmemektedir. Genellikle şalvar, gömlek, kuşak, yelek, şapka kullanıldığı görülmektedir (Resim 37- 38- 39- 40- 41).

Resim 32. Günlük Kadın Giyimi

Resim 33. Günlük Kadın Giyimi

Resim 34. Hamile Kadın Giyimi (Dıştan Bağlama)

Resim 35. Günlük Kadın Giyimi Önden ve Arkadan Görünümü

Resim 36. Düğünde Kadın Giyimi Önden ve Arkadan Görünümü

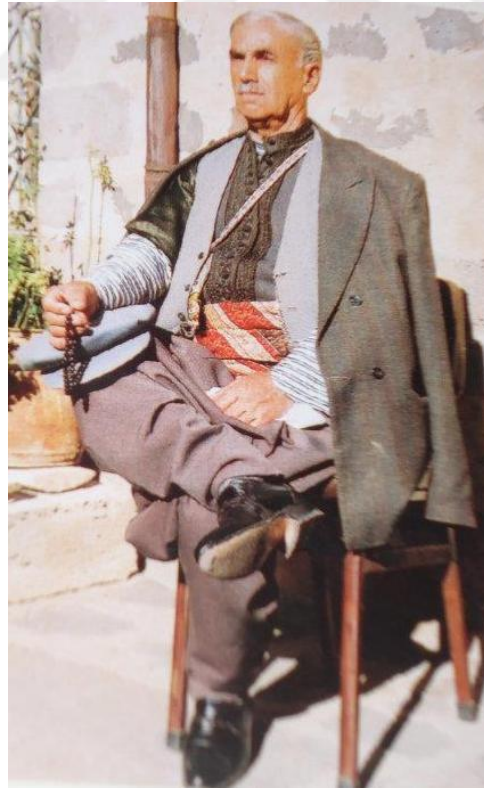
Resim 37. 1900'lerin Başından Sonra Giyilen Özel Gün Kadın Kıyafetleri

Resim 38. 1900'lerin Başından Sonra Giyilen Özel Gün Erkek Giyimi

Resim 39. Eski ve Yeni Erkek Giyimi

Resim 40. Günlük Erkek Giyimi

Resim 41. Günlük Erkek Giyimi

Resim 42. Günlük Kadın ve Erkek Giyimi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

3.1. Verilerin Toplanması

Araştırmadaki oluşumların sıralanması literatür ve arşiv araştırmalarını takiben, bunların detaylı şekilde incelenmesi ve yazıma hazırlanması şeklindedir. Verilerin toplanması, verimli kütüphane çalışmaları ve internet araştırmaları ile kişisel iletişim tekniklerinin kullanılması biçiminde gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmada gözlem yöntemi verilerin elde edilebilmesi için Adıyaman merkez, Çelikhan ve Kahta ilçelerine gidildi. Bu yerlerde yörenin yaşlı insanları ile yüz yüze görüşmeler yapıldı ve fotoğrafları çekilerek çalışmanın içeriği güçlendirildi. Adıyaman halk eğitim bölge sorumluları ile görüşülüp Adıyaman halk oyunlarının geçmişi ve güncel durumları hakkında bilgiler elde edildi.

3.2. Sınırlılıklar

Bu araştırma kapsamında yapılan teorik araştırmalar ve uygulamalı araştırmaların kapsam ve alanı, ulaşılabilir kaynaklarla sınırlı tutulmuştur. Çalışma Adıyaman ili ve Adıyaman ilindeki Merkez, Çelikhan ve Kahta ilçeleri ile sınırlandırılmıştır. Halk oyunları Adıyaman yöresi halk oyunları ve bunlar arasında Ağırlama (Grani), Halay (Goftan), İki Ayak Oyunu, Düz Oyunu ve Tırgi Oyunu ile sınırlandırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Adıyaman Yöresine Ait Bazı Oyunlara İlişkin Bulgular

4.1. Ağırlama (Grani) Oyunu

Oyun Adı: Ağırlama (Grani)

Kaynak: Şah İsmail Çalışkan

Oyuncular: Erkek-Kız (Karma)

Oynandığı Yer: Açık yer, kapalı yer, sahne

Oyun Aracı: Mendil

Oyunda Kullanılan Çalgılar: Davul-Zurna

Oyuncuların Sıralanış Biçimine Göre: Tek-düz sıra, yarı daire şeklinde oynanır.

Oyuncuların Birbiriyle Tutuşma Biçimine Göre: El ele tutuşarak oynanır.

Oyuncu Sayısı: Sınırsızdır.

Oyunun Konusu: Oğlunun ölümüne çok üzülen bir babanın acı çekmesi sonucu ortaya çıkan bir ezgi ve oyundur.

Oyunun Öyküsü: Kahta ilçesine bağlı “Sırat” köyünde “Oskavırır” isminde bir zurnacının yaşlandığı sırada Hasan ismindeki oğlu ölmüş, oğlunun ölümüne çok üzülen Oskavırır, dağa çıkmış ve oğluna ağıt olarak zurnasıyla “Hasandağı” türküsünü çalmıştır. Sonradan bu ağıt oyun havası ve oyun haline dönüştürülerek Adıyaman yöresinde çalınıp oynanır hale getirilmiştir. Bu oyun, Adıyaman’ın tüm ova köylerindeki düğünlerde gençlerin oynadıkları oyunlardan farklı olarak düğüne iştirak eden yaşlı ve hatırlı kişilerin oynadığı ağır ve gösterişli oyunlardan biridir. Bu oyunda düğüne gelenlerden en çok saygı gören kişi halayın başına geçirilir. Yaş ve seviyeye göre halay başından itibaren kol kola girilerek halay çekilir. Ağırlama oyunu yöremizin bütün düğünlerinde oynanır.

Oyununun Sayısal Anlatımı: 1 Ve 2 Ve 3 Ve 4 Ve 5 Ve 6 Ve

Oyunun Bölümleri: Yerinde, öne adım alma, çöküş, geriye.

Adım Ezgi Uyumu: Uyumlu

Oyunun Biçimi: Geleneksel halay tavrını içerir. Düz, yarım çember şeklinde sağa işler.

4.1.2. Ağır lama oyununun adımsal anlatımı

Resim 42. Adım 1

Oyun adım1’de gösterildiği gibi başlangıç duruşuyla başlar (Resim 42).

Resim 43. Adım 2

Sağ adımıla öne doğru diz çıkartılır (Resim 43).

Resim 44. Adım 3

Sol adımla diz gösterilir (Resim 44).

Resim 45. Adım 4

Geriye doğru sağ adım topuk üzerinde hareketi gösterir (Resim 45).

Resim 46. Adım 5

Sağ adım geriye çekilir (Resim 46).

Resim 47. Adım 6

Çift dizle öne doğru iki kez dizler kırılarak gösterilir (Resim 47).

Resim 48. Adım 7

Adım 6'da yapılan hareketin devamıdır (Resim 48).

Resim 49. Adım 8

Sağ adımıla öne doğru gelerek hareket devam eder (Resim 49).

Resim 50. Adım 9

Sol diz yukarıya doğru çekilip öne doğru hareket edilir (Resim 50).

Resim 51. Adım 10

Daha sonra çift diz öne doğru kırılır (Resim 51).

Resim 52. Adım 11

Hareket geriye doğru sol ayakla başlar, aynı şekilde sağ adımla da dizler kırılmadan geriye doğru dört adım cümlesi gösterilir (Resim 52).

Resim 53. Adım 12

Adım 10'daki hareketin devamı yapılır (Resim 53).

Resim 54. Adım 13

Çift diz çekilip öne doğru kırılır (Resim 54).

Resim 55. Adım 14

Hareket tamamlanır ve oyun bitirilir (Resim 55).

4.1.3 Ağır lama oyununun ezgi ve ritim notası

AĞIR LAMA

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: RAMAZAN KARALAR
♩ = 30

DÜZENLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

GÖKCEN

Şekil 1. Ağır lama Oyununun Ezgi Notası

AĞIR LAMA

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: ŞÜKRÜ KARTAL
♩ = 30

DERLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

gökcen

Şekil 2. Ağır lama Oyununun Ritim Notası

4.2. Halay (Goftan) Oyunu

Oyun Adı: Halay (Goftan)

Kaynak: Şah İsmail Çalışkan

Oyuncular: Erkek-Kız (Karma)

Oynandığı Yer: Açık yer, kapalı yer, sahne

Oyun Aracı: Mendil

Oyunda Kullanılan Çalgılar: Davul-Zurna

Oyuncuların Sıralanış Biçimine Göre: Tek-düz sıra biçimi ile oynanır.

Oyuncuların Birbiriyle Tutuşma Biçimine Göre: El ele tutuşarak oynanır.

Oyuncu Sayısı: Sınırsızdır.

Oyunun Konusu: Duygusal ilişkileri konu alan, yöremizde giyilen bir çeşit giysinin isminden esinlenerek ortaya çıkan bir oyundur.

Oyunun Öyküsü: Daha önceleri yöremizde giyilen bir çeşit elbiseyi ifade eder. Yıllar önce Adıyaman merkez Akpınar bucağına bağlı Horaç köyünde meydana gelen aşk hikayesi ile ilgili bir oyundur. Bu köyden bir kız, köy düğününde kaftan giymiş adını bilmediği bir gence aşık olur. Bu kız ismini bilmediği genç üzerine Geftanlı diye türkü yakar. Bu türkü “goftan” olarak sonradan oyun havası ve oyuna dönüşür. Türküyü dilimize çevirebildiğimiz kadarıyla şöyledir:

Pamuk pamuk en ucuz pamuğu,

Toplandın tozu ile beraber,

İnce bellim kara kaşlım,

Yola düştüm,

Vuruldu başındaki fese.

Oyunun Sayısal Anlatımı: 1 2 3 4 5 6

Oyunun Bölümleri: Yerinde, öne adım alma, geriye adım alma

Adım Ezgi Uyumu: Uyumlu

Oyun Biçimi: Geleneksel halay tavrını içerir.

4.2.1. Halay oyunun adımsal anlatımı

Resim 56. Adım 1

Adım 1’de görülen oyun başlangıç duruşudur (Resim 56).

Resim 57. Adım 2

Öne diz kırarak çift diz üzerinde yaylanılır (Resim 57).

Resim 58. Adım 3

Adım 3’de görüldüğü gibi goftan oyununda öne hareket sağ adımıyla topuğa basarak sekilip, hareketin sol adımıyla devam etmesidir (Resim 58).

Resim 59. Adım 4

Adım 3’ün devamı olarak sol adımın atılması (Resim 59).

Resim 60. Adım 5

Tekrar sağ adımı öne alarak, sol adımla öne doğru sekilir (Resim 60).

Resim 61. Adım 6

Sol adım önde topuğu vurarak geriye doğru hareketin başlangıcı yapılır (Resim 61).

Resim 62. Adım 7

Hareket bitirilir (Resim 62).

Resim 63. Adım 8

Kadın halayında sağ adım cümlesi, sol adım cümlesinin önüne getirilerek, çift dizde yaylanılır (Resim 63).

Resim 64. Adım 9

Erkeklerin halayı yerinde topukları yerden keserek pençe üzerinde yaylanmasıyla başlar (Resim 64).

Resim 65. Adım 10

Dik halayda erkeklerin öne ilk çıkış adımı atılır (Resim 65).

Resim 66. Adım 11

Dik halayda sol topukla öne gelirken, topuk öne doğru vurularak sekilir (Resim 66).

Resim 67. Adım 12

Dik halayda önceki hareket olan öne gelişin devamı yapılır (Resim 67).

Resim 68. Adım 13

Dik halayın hareketi tamamlandıktan sonra geriye çıkış yapılır ve bitirilir (Resim 68).

4.2.2. Halay oyununun ezgi ve ritim notası

HALAY

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: MEHMET ALMAZ
♩ = 120

DERLEYEN GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

GÖKCEN

Şekil 3. Halay Oyununun Ezgi Notası

HALAY

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: ABUZER ALMAZ
♩ = 120

DERLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

GÖKCEN

Şekil 4. Halay Oyununun Ritim Notası

4.3. İki Ayak Oyunu

Oyun Adı: İki Ayak

Kaynak: Şah İsmail Çalışkan

Oyuncular: Erkek

Oynandığı Yer: Açık yer, kapalı yer, sahne

Oyun Aracı: Mendil

Oyunda Kullanılan Çalgılar: Davul-Zurna

Oyuncuların Sıralanış Biçimine Göre: Tek-düz sıra şeklinde oynanır.

Oyuncuların Birbiriyle Tutuşma Biçimine Göre: El ele tutuşarak oynanır.

Oyuncu Sayısı: Sınırsızdır.

Oyunun Konusu: Oyun bölümünde yapılan farklı bir figürle daha canlı, gösterişli bir oyun ortaya çıkmasıyla oluşmuştur.

Oyunun Öyküsü: Kahta ilçesine bağlı Erikdere köyü (Termal) Sako mezarında oturan Bekir oğlu Abuzer Türk adındaki kavalcı, sol ayak olan yanık (çep) oyun havasını figür değişikliği ile iki ayak havasına çevirmiştir. Bu oyun çep oyun havasına göre daha gösterişli olduğundan dolayı Urfa yöresi de bu oyunu aynen benimseyerek Adıyaman yöresi tavrını vererek oynamaya başlamıştır.

Oyunun Sayısal Anlatımı: 1 Ve 2 Ve 3 Ve 4 Ve

Oyunun Bölümleri: Yerinde temel adım cümlesi, öne geriye zıplama.

Adım Ezgi Uyumu: Uyumlu

Oyunun Biçimi: Geleneksel halay tavrını içerir. Düz, yarım, çember şeklinde sağa işler.

4.3.1. İki Ayak oyununun adımsal anlatımı

Resim 69. Adım 1

Oyun resimde görüldüğü gibi sol adım ile iki kez topuk vurularak öne doğru hareket edilir (Resim 69).

Resim 70. Adım 2

Oyun adım başlangıcı birkez daha tekrar eder (Resim 70).

Resim 71. Adım 3

Oyun adım başlangıcı sol adım ile iki kez topuk vurulur ve öne doğru sekerek hareket edilir (Resim 71).

Resim 72. Adım 4

Öne doğru sekildikten sonra, sağ adımın topuğunu, sol adımın parmak uçlarını üç kez yere vurarak hareket tamamlanır (Resim 72).

Resim 73. Adım 5

Önde hareket tamamlandıktan sonra çöküş hareketi olarak sol ayakta sekerek sağ adım cümlesini çekip, çift ayakların pençesine doğru çöküş yapılır (Resim 73).

Resim 74. Adım 6

Çökerek hareket tamamlanır (Resim 74).

Resim 75. Adım 7

Daha sonra hareketin geriye doğru devamında dizler kırılmadan üç kez geriye doğru zıplanır (Resim 75).

Resim 76. Adım 8

Adım 7’de yapılan hareket devam ettirilir (Resim 76).

Resim 77. Adım 9

Geriye sekme bittikten sonra hareket sona erer (Resim 77).

4.3.2. İki Ayak oyununun ezgi ve ritim notası

İKİ AYAK

YÖRESİ: ADIYAMAN
KAYNAK: ALİ ALMAZ
♩ = 100

DERLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

GÖKCEN

Şekil 5. İki Ayak Oyunun Ezgi Notası

İKİ AYAK

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: ABUZER ALMAZ
♩ = 100

DERLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

GÖKCEN

Şekil 6. İki Ayak Oyununun Ritim Notası

4.4. Düz Oyunu

Oyun Adı: Düz (Düz ilerleyen) Oyunu

Kaynak: Şah İsmail Çalışkan

Oyuncular: Erkek-Kız (Karma)

Oynandığı Yer: Açık yer, kapalı yer, sahne

Oyun Aracı: Mendil

Oyunda Kullanılan Çalgılar: Davul-Zurna

Oyuncuların Sıralanış Biçimine Göre: Tek-düz sıra, yarı daire, daire biçimini alarak oynanır.

Oyuncuların Birbiriyle Tutuşma Biçimine Göre: El ele tutuşarak (parmaklar taraklı) oynanır.

Oyuncu Sayısı: Sınırsızdır.

Oyunun Konusu: Duygusal ilişkileri konu alan aşk, sevgi, beğenme, beğenilme ve sonucundaki hastalığı konu alan bir oyundur.

Oyunun Öyküsü: Adıyaman yöresi oyunlarından düz oyununun kurucusu; Fırat nehri kenarında Bozova yakınlarındaki Kantara köyünde Hami Ayıba Mehmet Eyüp (Hamo) isminde zengin bir kişidir. Adıyaman ilinin Samsat ilçesinde Bekir isminde birisini yanına azap (işçi) olarak getirir ve üç yıl yanında çalıştırır. Bekir, Hamo’ nun güzel kızı Emine’ ye aşık olur ve onu babasından ister. Babası bu duruma çok kızar ve Bekir’i köyden kovar. Bekir, ana ve babasını orada bırakıp kendisi Samsat’a döner. 4-5 yıl hasta ve perişan bir vaziyette dolaşır. Emine de bu arada başkasına gelin olur. Köylüler Mehmet Eyüp’e Bekir’in çok hasta ve perişan olduğunu, köye dönmesine izin vermesini söylerler. Mehmet Eyüp de bunu kabul eder. Bunun üzerine Bekir köye tekrar döner. Fakat çok hasta ve perişan olduğu için yatağa düşmüştür. Emine’yi çeşmede su alırken görmesi için yatağının kapı önüne alınmasını ister. Bunun üzerine yatağını kapının önüne sererler. Bekir hasta yatağında yatarken Emine’yi çeşmede görür ve halini hatırlamak için Emine Bekir’in yanına gelir. Bekir sesini çıkarmayıp bir müddet Emine’ ye bakar, derin bir ahh çektikten sonra “ben halsiz değilim, evsiz değilim, sürgün değilim hep senin yüzünde böyle oldum” der. Bir müddet sonra Bekir vefat eder. Samsat ve köylerinde Bekir’in bu olayı üzerine türküler söylenir. Sonradan bu türküler oyun havasına ve

oyuna dönüşür. Böylece düz oyunu meydana çıkararak Adıyaman yöresi halk oyunları arasına girer.

Oyunun Sayısal Anlatımı: Altı zamandan oluşur. 1 2 3 1 2 3

Oyun Bölümleri: Yerinde, öne, geriye.

Adım Ezgi Uyumı: Uyumlu

Oyun Biçimi: Geleneksel halay tavrını içerir. Düz, yarım çember şeklinde sağa işler.

4.4.1. Düz oyununun adımsal anlatımı

Resim 78. Adım 1

Başlangıçta çift dizle topuklar yerden kesilerek yaylanılır (Resim 78).

Resim 79. Adım 2

Pençelerde yaylanmaya devam ederken önce sağ ayak ardından sol ayak karın boşluğuna doğru çekilir (Resim 79).

Resim 80. Adım 3

Sağ ve sol ayak karın boşluğuna çekildikten sonra sol ayak hafif bir şekilde yukarı çekilir, hareket tamamlanır (Resim 80).

Resim 81. Adım 4

Öne doğru hareketin başlangıcı ile oyun devam eder (Resim 81).

Resim 82. Adım 5

Sağ adımla öne doğru parmak ucunu göstererek sekilir (Resim 82).

Resim 83. Adım 6

Bir önceki hareketin tamamlanması ile devam edilir (Resim 83).

Resim 84. Adım 7

Sağ adım cümlesi tamamlandıktan sonra sol ayak ile dizi kırmadan öne doğru düz hareket edilir (Resim 84).

Resim 85. Adım 8

İlk önce sağ adım cümlesiyle dizlerde yaylanarak geriye doğru hareket edilir (Resim 85).

Resim 86. Adım 9

Adım 8'deki gibi sol adım cümlesiyle de dizlerde yaylanarak geriye doğru hareket edilir (Resim 86).

Resim 87. Adım 10

Hareket tamamlanır (Resim 87).

Resim 88. Adım 11

Yeni hareket başlangıcında yerinde sağ parmak ucuna vurularak sol adım üzerinde sekilir (Resim 88).

Resim 89. Adım12

Hareket tamamlanır (Resim 89).

Resim 90. Adım 14

Oyunun bitiş adım cümlesi sağ ayak ile başlar. Karın boşluğuna doğru önce sağ diz sonra sol diz çekilir. Sağ adım cümlesi ile hareket tamamlanır (Resim 90).

Resim 91. Adım 14

Yana doğru yeni bir hareketin başlangıcı yapılır (Resim 91).

Resim 92. Adım 16

Sağ ayak ile yana doğru adım atılır (Resim 92).

Resim 93. Adım 17

Hareket tamamlanır (Resim 93).

4.4.2. Düz Oyununun Ezgi Ve Ritim Notası

DÜZ

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: MAHALLİ EKİP
♩. = 50

DERLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

Şekil 7. Düz Oyununun Ezgi Notası

DÜZ

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: ABUZER ALMAZ
♩. = 50

DERLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

Şekil 8. Düz Oyununun Ritim Notası

4.5. Tırğı Oyunu

Oyun Adı: Tırğı

Kaynak: Şah İsmail Çalışkan

Oyuncular: Erkek-Kız (Karma)

Oynandığı Yer: Açık yer, kapalı yer, sahne

Oyun Aracı: Mendil

Oyunda Kullanılan Çalgılar: Davul-Zurna

Oyuncuların Sıralanış Biçimine Göre: Tek-düz sıra biçimini alarak oynanır.

Oyuncuların Birbirleriyle Tutuşma Biçimine Göre: El ele tutuşarak oynanır.

Oyuncu Sayısı: Sınırsızdır.

Oyunun Konusu: Toplumsal bir olayı anlatır. Düğün alayından ayrılarak ölü bulunan bir kişiyi konu alan oyundur.

Oyunun Öyküsü: Kâhta'da köşker olarak çalışan Mehmet'in (Köşker Mehmet) Tırkey isminde bir kızı vardır. Zamanla Tırkey'i gelin ederler. Tırkey gelin olmuş giderken derenin kenarından geçtikleri sırada etrafındakilerden izin isteyip "bu dereden bir ineyim" der. Beraberinde gelenler herhalde bir ihtiyacı var deyip Tırkey'i attan indirirler. Tırkey yanındakilerin biraz ilerisinde derenin kenarına gider. Arkadaşları epeyce bir zaman geçtikten sonra Tırkey'in gittiği tarafa doğru yürürler. Tırkey'i bulduklarında namaz kılıyor vaziyette secde ederken ölmüş bulurlar. Bu acı olay üzerine ağıtlar yakılmış, türküler söylenmiştir. Sonradan oyun havası olarak oynamaya başlanmıştır. Tırkey'in mezarı eski Kâhta'dadır.

Oyunun Sayısal Anlatımı: 1 Ve 2 Ve 3 Ve 4 Ve 5 Ve 6 Ve

Oyunun Bölümleri: Yerinde, öne adım alma, çöküş, geriye adım alma, zıplama

Adım Ezgi Uyumu: Uyumlu

Oyunun Biçimi: Geleneksel halay tavrını içerir. Düz, yarım çember şeklinde sağa işler.

4.5.1. Tırgi oyununun adımsal anlatımı

Resim 94. Adım 1

Oyun adım başlangıcında sol topuk diz kırılmadan öne doğru vurulur (Resim 94).

Resim 95. Adım 2

Sol adım öne çapraz gelerek çift diz üzerinde öne doğru 4 kez yaylanılır (Resim 95).

Resim 96. Adım 3

Başlangıç adımı olan Adım 1 devam eder (Resim 96).

Resim 97. Adım 4

Birinci adım cümlesi bitirilir (Resim 97).

Resim 98. Adım 5

İkinci adım cümlesinde yaylandıktan sonra sağ adım tabana basar, sol diz karın boşluğuna doğru çekilerek öne doğru bırakılır ve hareket tamamlanır (Resim 98).

Resim 99. Adım 6

İkinci adım cümlesi devam eder ve bitirilir (Resim 99).

Resim 100. Adım 7

Üçüncü adım cümlesinde ikinci adım cümlesindeki hareketlerin aynısı sağ adım ile tekrar edilir (Resim 100).

Resim 101. Adım 8

Üçüncü adım cümlesinin devamıdır. Diz öne çekildikten sonra aşağıya bırakılır (Resim 101).

Resim 102. Adım 9

Oyun ikinci varyasyonunun başlangıç adımı ile devam eder (Resim 102).

Resim 103. Adım 10

Sol adımla diz kırılmadan öne doğru topuk vurulur (Resim 103).

Resim 104. Adım 11

Adım 10'da yapılan hareket sağ adımıla da tekrar edilir (Resim 104).

Resim 105. Adım 12

Dizler geriye doğru çekilir (Resim 105).

Resim 106. Adım 13

İkinci varyasyonun bitiş adım hareketi atılır (Resim 106).

Resim 107. Adım 14

İkinci varyasyon çift dizin öne kırılması ile bitirilir (Resim 107).

Resim 108. Adım 15

Üçüncü varyasyonun başlangıç adımı atılır (Resim 108).

Resim 109. Adım 16

Sol diz karın boşluğuna çekilir (Resim 109).

Resim 110. Adım 17

Sol dizden sonra sağ diz de karın boşluğuna çekilir. Sağ ve sol adım cümlesi beş kez çapraz olarak tekrar edilir (Resim 110).

Resim 111. Adım 18

Altıncı sayıda sol adım cümlesinin topuğuyla diz kırmadan öne vurularak hareket tamamlanır (Resim 111).

Resim 112. Adım 19

Dördüncü varyasyon başlangıç adımı atılır (Resim 112).

Resim 113. Adım 20

Sol adım cümlesinde dizler kırılmadan öne doğru paralel adım atılır (Resim 113).

Resim 114. Adım 21

Sağ adım cümlesinde dizler kırılmadan öne doğru paralel atılır. Sol adım ve sağ adım cümlesi beş kez çapraz olarak devam eder (Resim 114).

Resim 115. Adım 22

Altıncı sayıda sol adımla topuk vurularak hareket tamamlanır (Resim 115).

Resim 116. Adım 23

Beşinci varyasyonun başlangıç adımı atılır (Resim 116).

Resim 117. Adım 24

Çift ayaklar kapalı olarak, çift adımla, topuklar yerden kesilerek, pençe üzerinde beş kez sekilir ve hareket bitirilir (Resim 117).

Resim118. Adım 25

Beş kez sekmeden sonra sol topukla öne doğru vurarak varyasyonun adım hareketleri tamamlanır (Resim 118).

4.5.2. Tırğı oyununun ezgi ve ritim notası

TİRGE

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: MEHMET ALMAZ

DERLEYEN: GÖKCEN YILMAZ
NOTAYA ALAN: GÖKCEN YILMAZ

♩ = 60

GÖKCEN

Şekil 9. Tırğı Oyununun Ezgi Notası

TIRĞI

YÖRE: ADIYAMAN
KAYNAK: MEHMET ALMAZ

Şekil 10. Tırğı Oyununun Ritim Notası

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler

5.1. Sonuç

Halk oyunları; bir ulusun özünü, yalınlığını, yaşam biçimini, giyim-kuşamını, duygu ve düşüncelerini, doğasını, tarımını, iklimini kısacası kültürünü yansıtan en doğal, en gerçek bilim dalıdır.

Araştırmanın yapıldığı Adıyaman ilinde ve ilçelerinde bilinen oyunların 40 civarı olduğu, gün yüzüne çıkmamış çok sayıda oyunun bulunduğu tespit edilmiştir. Adıyaman yöresine ait en çok oynanan beş oyun belirlenip detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Araştırılan oyunların isimleri ağırlama (grani) oyunu, halay (goftan) oyunu, iki ayak oyunu, düz oyunu ve tırgi oyunudur. Oyunculara bakıldığında iki ayak oyununun sadece erkek oyuncular tarafından icra edildiği, diğer oyunların kadın ve erkek oyuncular tarafından icra edildiği saptanmıştır. Her oyun için oyuncu sayılarına bakıldığında sınırsız olduğu saptanmıştır.

Araştırılan beş oyun konularına göre incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır; Ağırlama (grani) oyununun konusuna bakıldığında oğlunun ölümüne çok üzülen bir babanın acı çekmesi sonucu ortaya çıkan bir ezgi ve oyundur. Halay (goftan) oyunu duygusal ilişkileri konu alan, yöremizde giyilen bir çeşit giysinin isminden esinlenerek ortaya çıkan bir oyundur. İki ayak oyunu oyun bölümünde yapılan farklı bir figürle daha canlı, gösterişli bir oyun ortaya çıkmasıyla oluşmuştur. Düz oyunu duygusal ilişkileri konu alan aşk, sevgi, beğenme, beğenilme ve sonucundaki hastalığı konu alan bir oyundur. Tırgi oyunu toplumsal bir olay olan düğün alayından ayrılarak ölü bulunan bir kişiyi konu alan oyundur.

Oyunlar Adıyaman'ın farklı ilçe ve köylerinde ortaya çıkmıştır. Bu durum oyunların hikâyelerinde görüldüğü gibi aynı şehirde birçok kültürel farklılıkların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu farklılıklar oyunlara en sade şekilde yansımıştır.

Adıyaman yöresi halk oyunlarında kullanılan geleneksel kıyafetlerin günlük yaşama yansıma durumları hakkında yapılan görüşmelerde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır; eskiden giyilen kıyafetler şimdiki halk oyunları kıyafetlerini

yansıtmaktadır. Günlük yaşamda, düğünlerde aynı tarz geleneksel kıyafetler kullanılmaktadır. Günlük yaşam ile düğünlerde kullanılan kıyafetlerde kumaş farklılıkları görülmektedir. Günümüze baktığımızda bu geleneksel kıyafetleri kullanan kişilerin sayısı oldukça az görülmekte, genç kesimde de hiç görülmemektedir.

Adıyaman yöresi kıyafetlerin kullanıldığı dönemlerde kadınların ekonomik durumları başlıklarından belli olmaktadır. Ayrıca medeni halleri de belli eden baş bağlama şekillerinin de olduğu saptanmıştır. İlçelerde, köylerde ve merkezde baş bağlama şekillerinde farklılıklar görülmektedir.

Kaş köyü ve Çelikhan'da yapılan görüşmelerde eskiden halaylarda kadın, erkek ayrımı olmadan halaya girildiği tespit edilirken, Adıyaman (merkez)'de yapılan görüşmelerde ve materyallerde yazan bilgilere göre de kadın ve erkeğin aynı halaya girmediği tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında köylerde ve ilçelerde genellikle akrabalar bir arada olduğu için bu ayrımın yapılmadığı görülmüştür.

Yapılan görüşmelerde artık eski geleneklerin gençler tarafından tercih edilmediği, halayların, düğün geleneklerinin ve kıyafetlerinin gündelik yaşamdan çıktığı ve unutulmaya başlandığı tespit edilmiştir. Eskiden köy meydanlarında yapılan düğünlerin yerini şuan düğün salonlarının aldığı, çekilen halayların yanında diğer yörelerin oyunlarına da yer verildiği, kullanılan çalgılar davul, zurna iken şuada org (klavye) ile düğünlerin yapıldığı araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Oyun müziklerinin notaları bakımından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi olarak da çalgı çalanların alaylı yani nota bilgisi olmadığından her çalımda doğaçlama yaptıkları görülmektedir. Bu şartlar altında sağlıklı bir şekilde notaya alınamamış oyun ezgileri oldukça fazladır.

Adıyaman yöresi halk oyunları hakkında materyal araştırması yapıldığında yeterli bilgilerin olmadığı saptanmıştır. İncelenen materyallerdeki bilgilerin birbirini tekrar ettiği tespit edilmiştir. Edinilen yöreye ait önemli bilgilerin görüşmeler vasıtasıyla elde edildiği görülmektedir.

5.2. Öneriler

Adıyaman yöresi halk oyunları daha geniş kapsamda incelenebilir. Her bölgenin (İl, İlçe, Köy) farklı oyunları olduğu, ayrıca her bölgenin kendine has gelenekleri barındırdığı bu araştırmada saptanmıştır. Bu oyunları ve gelenekleri yakından tanıyan kuşakların varlığından bir an önce yararlanılıp bilgilerin kaybolması önlenmelidir. Sahada oynanan halk oyunlarının biçimleri, oynanış formları, özellikleri, notaları incelenip en doğru şekilde uzmanlar tarafından ele alınabilir. Yapılan literatür taramaları sonucunda az dokümana rastlanmıştır. Bölge insanları ile yapılan görüşmeler ve bu konudaki uzman kişiler ile bilgi paylaşımları sayesinde çalışma kapsamlı bir şekilde yürütülmüştür. Yöreyle ait daha fazla literatür çalışmalarının gerekliliği saptanmıştır.

Kaynakça

- Adıyaman Valiliği (1973). *Adıyaman İl Yıllığı*. İstanbul.
- Akyıldız, N. (2000). *Türk Halk Oyunları*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Alpaydın, İ. K. (2008). “Adıyaman Şehrinin Gelişimi”. *Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu*. (ss. 89-116). [Bildiri]. Adıyaman: Adıyamanlılar Vakfı Yayınları.
- Aykaç, H. (2013). *Atatürk Barajı'nın İnşası Sonrasında Adıyaman Vilayeti Merkez Kazasındaki Köy Kuruluşları*. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayburt, Ş. (1995). *Anadolu Kültürleri ve Türk Halk Dansları*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Çakır, A. (2009). *Tozlu Adımlar Türk Halk Oyunları Makaleler-İncelemeler*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- Çelikten, M. (2005). “Kültür ve Öğretmen Metaforları.” *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. (ss.272-286) Pamukkale: Pegem Akademi Yayınevi.
- Dalyan, M., G. (2007). *Başlangıcından 1570 Yılına Kadar Adıyaman Tarihi*. Ankara: Yeni Reform Matbaacılık.
- Duygulu, M. (2014). *Türk Halk Müziği Sözlüğü*. İstanbul: Pan Yayıncılık
- Erkal, E. M. (1996). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirsipahi, C. (1975). *Türk Halk Oyunları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Genç Larousse Ansiklopedisi* (1978). Cilt 6, İstanbul: Genç Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). “Halk Oyunu”. *Temel Britannica, Temel Eğitim ve Kültür Ansiklopedisi*.(1, 10-172) İstanbul: Hürriyet.
- Korkmaz, K. (2003). “Osmaniye Halk Oyunları Hakkında Bazı Görüşler”. *Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu*. (ss. 126-134)Osmaniye: Osmaniye Valiliği.

- Say, A. (2005). ‘‘Halk Müziği’’. *Müzik Ansiklopedisi*. (2, 23-25). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2007). *MEGEP(Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi) Eğlence Hizmetleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Turhan, S., Akbıyık, A. (2012). *Adıyaman Türküleri ve Oyun Havaları*. Ankara. s.28, 38, 40, 41, 222-236.
- Ültanır, G. (2003). ‘‘Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimde Kültürün Hangi boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı’’. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (3), 302.
- Güzeloğulları, N., Ertural, S. (2016).http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/neslihan_guzelogullari_serkan_ertural_halk_oyunlari_ortak_kulturel_degerler.pdf (Erişim Tarihi: 19.10.2016)
- Taşar, M. (2014) <http://meliketasar.blogcu.com/turk-kulturu-ve-ozellikleri/6496371> (Erişim Tarihi: 14.10.2016)
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2016) <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78671/turk-halk-oyunlarinda-arastirma-derleme-ilkeleri-yayin-.html> (Erişim Tarihi: 12.09.2016)
- <http://www.adiyamanli.org/tr/tarih.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2016)
- Çetinkaya, A. (2016) <http://guneydogum.com/adiyaman.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2016)
- http://www.zaman.com.tr/sehir_gecmisten-gunumuze-adiyaman_561729.html (Erişim Tarihi: 05.10.2016)
- Blogcu (2016) <http://hsnymn.blogcu.com/adiyaman-hakkinda-genel-bilgi/9307597> (Erişim Tarihi: 05.10.2016)
- Adıyaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2016).<http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR,61360/halk-oyunlari.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2016)
- Edebi Makale (2016) <http://edebimakale.blogspot.com.tr/2014/01/adiyaman-yoresi-halk-oyunlari.html> (Erişim Tarihi: 05.10.2016)

Forum Sanalda1 Numara (2016).<http://www.sanalda1numara.org/tr/showthread.php?t=139604> (Erişim Tarihi: 01.10.2016)

Forum Alev (2016). <http://www.forumalew.org/halk-oyunlari-dans/261670adiyaman-halk-oyunlari-kiyafetleri.html> (Erişim Tarihi: 05.09.2016)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Sultan BİLGET GÜÇLÜER

Doğum Yeri ve Tarihi : Eskişehir, 1989

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fak., Müzik Eğitimi
A.B.D.

Y. Lisans Öğrenimi : Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens., Müzik
ve Sahne Sanatları A.B.D.

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri : Toptaş, B., Bilget, S. (2014). “Farklı Sosyo-Ekonomik
Düzeydeki Ailelerin Müziksel Geçmişleri Ve Bu Doğrultuda Çocuklarını
Müzik Eğitime Yönlendirme Durumları”. *Müzed Bölge Konferansı*. (ss.
159-164). [Bildiri]. İstanbul: Sevda Canap ve Müzik Vakfı Yayınları.

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : Milli Eğitim Bakanlığı

İletişim

E-Posta Adresi : sultanbilget@hotmail.com

Tarih